

זיקוטי גליונות

מתלמידי

מרן החזון איש זללה"ה

בעניני פורים

יו"ל ב"ב תובכ"א

אדר פ"א

**הוצאות הקונטרס נתרמו לע"נ
הגאון רבי אלימלך בן ר' שמעון יוסף
אבי מורי הרב ר' אהרן מרדכי בן ר' אלימלך
הגאון ר' אפרים בן ר' שרגא פייביש**

יו"ל ע"י ביהמ"ד חזו"א

הכתובת: ardt832@gmail.com

ניתן לקבל את הקבצים הקודמים בכתובת הנ"ל

פסקי מרן החזון אי"ש

לא נגמר ואינו מוגהה

לא נגמר ואינו מוגהה

הלכות פורים

- א. אין הנשים צריכות לשמוע פרשת זכור¹. (דינים והנהגות פרק כ"ב אות ד')
- ב. כשחל ט"ו בשבת (פורים המשולש) דבני כרכין קורין מגילה בערב שבת, נראה דמשלוח מנות ומתנות² לאביונים בערב שבת ודלא כמש"כ בק"נ³, ובלא"ה נראה דמשלוח מנות ומתנות לאביונים אינם מתחלקים זה מזה⁴. (שם סק"א)
- ג. נראה דמפני איסור הוצאה אי אפשר לקיים משלוח מנות בשבת, ואפשר שאין לקבוע מצוה זו בשבת משום דהוי עובדא דחול כיון שכל העם עוסקין בזה⁵. (שם)
- ד. המוקפים עושים הסעודה ביום ראשון (ולא בשבת) אחר שכך מבואר בירושלמי ופסקוהו הראשונים וכן סתמו בשו"ע⁶, אין מקום להרהר. (שם)
- ה. קריאת נשים בעשרה [למוקפין] בחל ט"ו בשבת, יש הרבה צדדין להקל⁷ למש"כ הרמ"א דיחיד שלא שמע א"צ עשרה כיון דכבר נתפרסם בקריאת עשרה בציבור, נראה דגם שלא בזמנו הדין כן, וממילא נפל בבירא כל הנידון. (שם סק"ב)

¹ וכתב באמרי יושר במגילה דהי' מובן מדברי החזו"א דאף שהרבה נשים נהגו כאן לשמוע פרשת זכור אמנם לא הי' כך המנהג בחו"ל וזה עיקר ואכמ"ל במה שדחה את המנהג. וכמדוד' שאמר שגם אלו שנהגו לשמוע אי"צ התרה על זה. ובספר כתבי קה"י החדשים מגילה סי' קע"ח כתב ראי' משמ' דהחזו"א לזה שאין נשים צריכות לשמוע מגילה, דאם נשים חייבות גם עבד חייב ולמה הוצרך ר"א לשחרר עבדו כמש"כ הרא"ש בפ"ז דברכות סי' כ'.

² וכתב שם החזו"א (סק"ב) די"ד עדיף לענין משלוח מנות כיון דהוא עיקר הזמן לרוב העולם ומרויחין ג"כ דריעות של משלוח מנות ומתנות לאביונים הם יחדו.

³ ובמשנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ח כתב דשילוח מנות ביום א' עם הסעודה. והח"ב במגילה ד' ב' כתב דנראה דמשלוח מנות התקנה הי' שלא לתת בשבת כמו מתנות לאביונים, דגם משלוח מנות עיקרו בהוצאה וא"א בשבת, ולפי"ז מעיקרא היו מאחרין כמו לענין מתנות לאביונים, ואין לנו מקור להקדימו, דדוקא מתנות לאביונים הקדימו משום שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, אבל מרן זללה"ה באו"ח סי' קנ"ה כתב דגם משלוח מנות מקדימין, וכבר נחלקו בזה אחרונים ז"ל כמו שהביא שם, וצ"ע. וכתב עוד במכתב דכמדומה שנוהגים להחמיר, (להקדים ולאחר).

⁴ וכתב החזו"א שם וז"ל ואמנם במ"א בשם רלב"ח כתב דמשלוח מנות בכלל משתה ושמחה [ושמעתי בשם כנה"ג דמשלוח מנות בכלל מתנות לאביונים וכמש"כ] והא דבני כפרים המקדימין נותנין לעניים ביום הכניסה ומשלוח מנות בי"ד הוא משום דעיקר זמנם בי"ד, אבל יום ט"ז שאינו יום הנס לא עבדינן בו אלא סעודה המוזכרת בירושלמי, עכ"ל.

⁵ וכתב שם דאין סברא לומר דאין מתנות לאביונים בשבת משום דיוצאין מתנות לאביונים במעות ואי אפשר בשבת, דשפיר יש לקיים בבשר ויין, והדבר מוכרח שהרי גזרו במגילה שמא יעבירה ואיך אפשר לקיים משלוח מנות ומתנות לאביונים בשבת שעיקרן הבאה מבית נותן לבית מקבל [ואכילת מקבל בבית נותן תתכן רק באופן מוגבל ומצומצם].

⁶ ובמשנ"ב (סי' תרפ"ח ס"ק י"ח) הביא גם דעת מהר"ל חביב שהאריך להוכיח דבבלי שלנו אין סובר כן ודעתו שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים, וכן המשלוח מנות בשבת לדעתו, ובשעה"צ שם סק"ל כתב בשם הפר"ח שמצדד שיעשו הסעודה והמשלוח מנות גם בשבת וגם ביום ראשון, ע"כ, והחזו"א סבר דאין משלוח מנות בשבת כמבואר למעלה וזהו בכלל גזירה דשמא יעבירו ברה"ר.

⁷ יעו"ש בספר עוד ג' טעמים להקל בזה. ועי' בדינים והנהגות (מהדורת שנת תשס"ג) שכתבו דיש להקל לנשים השומעות את המגילה שלא בציבור, שאין הקריאה בעשרה מעכבת, וכש"כ כשיש י' עם הנשים או אם כבר קראו אותה בציבור.

ו. קריאת עשרה אינו דוקא באחד קורא ותשעה שומעים אלא אפי' כל אחד קורא במגלה שלו⁸, ונראה דאע"ג דאין קוראין כולן יחד בשוה אלא אחד ממחר קריאתו ואחד מרבה במתינות אין בכך כלום כמו בקורא וכותבה ואינו מכויין עם הציבור מ"מ יצא, דלא משמע כלל דאיירי דהציבור ממתין עליו עד שיכתוב, וכן הדין נותן דגם בתפלת עשרה כל שקבעו בב"א מקרי ציבור אף שאחד מזדרז ואחד מתעכב, וכש"כ הכא במגלה דא"צ עשרה רק משום פרסומא ניסא, ואף אם היחיד מתאחר וגומר קריאתו אחר הציבור מקרי בציבור, דכן הוא בכותבה. (שם)

ז. אין צריך שליח למשלוח מנות, ודלא כבנין ציון שהובא במשנ"ב שנסתפק⁹ בזה. (חו"ב מגילה ז' א' ובדינים והנהגות פכ"ב ח')

ח. הפרזים¹⁰ אינם יכולים לתת מתנות לאביונים¹¹ לעני שבמוקפים¹². (דינים והנהגות פכ"ב י"א)

ט. מתנות לאביונים א"א לכללו בכלל מעשר כספים. – וכן מעות שנותנים בפורים למלמד דרדקי נמי א"א ליתנם ממעות מעשר אף שיכול ליתן פחות ונותן יותר. (שם י"ב)

י. בבני ברק שנתחברה לעיר יפו צריך לקרוא המגילה בב' ימים, וביום השני בלי ברכה¹³, וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים¹⁴. (אגרות ד"א)

יא. הא דאין קורין המגילה בעל פה וצריך קריאה מתוך הכתב, י"ל דאין צריך ראי' של בר חיובא, אלא אף אם נתן שטר שחרור לעבדו שיחול בין ראי' לדיבור שפיר מקרי קורא מתוך הכתב¹⁵. (או"ח סי' כ"ט סק"ד)

⁸ יעו"ש שהוכיח כן מדתנן י"ז א' היה כותבה כו' אם כיון לבו יצא, ובגמ' י"ח ב' מוקמינן לה דמנחה מגלה קמי' וקרי לה מינה, ולר"א דאפי' בזמנה בעי עשרה, ולדעת הרי"ף דעשרה מעכב, מוכח מכאן דאע"ג דקרי לעצמו מ"מ מקרי עשרה.

⁹ בחו"ב כתב דבתשובה שם נראה דפשוט לי' דלדינא אי"צ שליח, אלא דסיים מ"מ אולי לכתחילה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר.

¹⁰ והנהוג פורים לחומרא בעיירות המסופקות שאין להם ספק ידוע, כגון יפו ובני ברק הסמוכה לה, ושולח מנות למי שאינו נוהג שמחה ביום זה, אם יודע המקבל שמקבל המנות והמתנות משום פורים, מטו משמי' דהגר"ח זללה"ה דשפיר דמי.

¹¹ וה"ה משלוח מנות אין נותנין אלא לבני אותו חיוב שנוהגים פורים באותו יום, דענינו של משלוח מנות הוא משמחת הסעודה וכל שאינו מחויב בשמחה אינו כלל מצוה זו. וכב הגרי"ש שליט"א ואף להמקילין במקרא מגילה בדיעבד לצאת מבן חיוב אחר, מ"מ אין להקל במשלוח מנות ומתנות לאביונים.

¹² ובפורים המשולש במוקפים כתב החו"ב במכתב דמסתבר לקולא דאין צריך להזהר לתת מתנות לאביונים דוקא לבני אותו חיוב כמו שמקפידים בשנה רגילה. ומטו משמו דמ"מ יתנו בני הפרזים במקומם ולא יתנו למוקפים אע"פ שכולם קוראים בי"ד.

¹³ ולענין אמירת על הניסים כתב שם משמו שאפשר לומר בב' הימים, וכן מבואר לכאן' מהמשנ"ב, ומיהו מטו משמי' דהגר"ח זללה"ה שאין אומרים על הניסים בבני ברק ביום השני.

¹⁴ יעו"י חזו"א סי' קנ"ג סק"ב וסק"ג.

¹⁵ לכאן' י"ל לפי"ז דאי"צ לראות מתוך הכתב בשעה שקורא אלא אפי' ראה הכתב וקרא אח"כ ע"פ שפיר דמי, אלא שצריך לידע השיעור עד כמה חשיב עדיין כקריאה מהכתב ע"י מה שראה קודם דיש שיעור שודאי חשיב עדיין כמתוך הכתב ויש זמן שודאי כבר לא נחשב מתוך הכתב וצ"ת הגבול ביניהם. ובאמת לעולם כשקורא אינו קריאה מיד בשעה שרואה בכתב אלא רגע אח"כ שהפעולה נעשית בשיהוי זמן קצת.

יב. אי"צ לפשוט כל המגילה דף על דף אלא סגי שפושטה לכל אורך השולחן, וזה נקרא פושטה דלא כס"ת שאין לפתוח רק ג' עמודים¹⁶. (מפי השמועה)

יג. קדיש שלאחר ואתה קדוש בליל פורים הוא קדיש יתום¹⁷. (מפי השמועה)

יד. בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר ודעתו לחזור, נראה דדעתו לחזור ולא לחזור תלוי בכניסת ליל י"ד, כגון בן עיר שהלך לכרך ובכניסת ליל י"ד היה בדעתו לשוב קדם האיר יום ט"ו (לרש"י) או קדם האיר יום י"ד (להרא"ש) נתחייב בקריאת י"ד ואף אם אחר צאת הכוכבים נשתנה דעתו להתעכב כבר הוכרע דינו כבן עיר, ואם בכניסת ליל י"ד היה דעתו להתעכב עד האיר יום ט"ו (לרש"י) או יום י"ד (להרא"ש), פקע ממנו חיוב י"ד ונתחייב בקריאת ט"ו ואף אם חזר לעירו אחר צאת הכוכבים בי"ד קורא בט"ו, ואחרונים ז"ל סתמו ולא פירשו הדבר ונראה מדבריהם דבתר מחשבתו בצאתו מביתו תלוי, וגם משמע מלשון הט"ז שצריך שיהי' שם כל הלילה, וכ"ז אינו. (או"ח סי' קנ"א)

טו. נראה דאם נתוספו בתים חוץ לחומה אע"פ שהאריכו חוץ לתחום ויש בתים שאינם סמוכים ואינם נראים מ"מ קורין בט"ו כיון שכל העיר כד"א ומקרו כולן תוך התחום ובלבד שלא יהא ביניהן מגרש פנוי שבעים אמה או קמ"א כדין תחום לענין שבת. (סי' קנ"א)

טז. בן עיר שהיה בכרך בי"ד והיה בדעתו להשתהות עד האיר יום ט"ו דבזה נפטר מחוב י"ד, מ"מ אינו מתחייב בחוב ט"ו אלא א"כ היה בכרך בכניסת ט"ו ע"מ להיות שם עד האיר היום, ואם נמלך ויצא מהכרך אחר שנתחייב כבר [ונעשה מוקף בן יומן] קורא בט"ו אפי' בעירו. (סי' קנ"ב סק"א ד"ה ודעת)

יז. היה בכרך בכניסת י"ד וקדם שהאיר המזרח הלך לעיר אינו מתחייב בי"ד, ואין חילוק בין הלך בתחלת הלילה להלך קדם אור היום, וכיון דבן כרך שהלך לעיר אחר כניסת ליל י"ד אינו נעשה פרוז בן יומו ה"ה בן עיר שהלך לכרך אחר כניסת ליל ט"ו אינו נעשה מוקף בן יומו¹⁸. (שם סק"ב ד"ה ירו')

יח. משמע שאין אדם מתחייב לעולם ב' ימים, ואין אדם נפטר לעולם מיום אחד, והכי קיי"ל שאין מתחייב בט"ו כל שנתחייב בי"ד ואינו נפטר מט"ו אף שהלך משם וזו דעת הרא"ש שכתב דבן עיר שהיה בכרך והיה בדעתו להתעכב עד האיר יום י"ד פקע מני' חוב פרוז וחל עליו חוב מוקף והלכך אף אם חזר לעירו קורא בעירו ביום ט"ו, ואפשר שזו דעת הר"מ שהשמיט חידוש זה שיהא אדם חייב ב' ימים או פטור משניהם. (שם ד"ה ואפשר)

יט. בן כרך שהלך לעיר ודעתו לחזור לכרך, נראה עיקר לדינא דכל שהיתה דעתו להשתקע לאחר אור היום נעשה פרוז ואף אם יצא קדם אור היום קורא ביום י"ד בכרך, אלא שקורא גם בט"ו כיון שהוא בכרך, ולשון הר"ן ונתעכב נמי כדי שיהא קורא עמהם ולא יהא קורא כמקומו כלל וכונתו ונתעכב גם בט"ו, וכמו שסיים שאם חזר לכרך קורא גם בט"ו. ובט"ז סי' תרפ"ח סק"ו כתב בפשיטות שאם חזר קדם אור היום לא חשיב פרוז, וכבר כתב הפמ"ג שאין מקור לזה, ואף לדברי הל"מ בלשון המ"מ לא קיי"ל כדברי המ"מ, שהרי בשו"ע סתם כדברי הר"מ, וזו גם דעת ר"ח והרי"ף והרמב"ן והר"ן פי' גם דברי רש"י כן, ובמ"ב העתיק דברי הט"ז ובשה"צ כתב לעי' בדברי הפמ"ג. (שם סק"ה)

¹⁶ כמש"כ במסכת סופרים פ"ג, ובמשנ"ב סי' תר"צ ס"ק נ"ו לא כ"כ.

¹⁷ וכמדו' שכן ה"י דעתו ז"ל גם בקדיש דקרה"ת שהוא שייך ליתום.

¹⁸ וכתב שם החזו"א דאם נתחדש לו ביום י"ד שהוא מתעכב בט"ו כיון שנכנסה ליל ט"ו חייב בט"ו לדברי הרמב"ן והר"ן, אבל אפשר דהר"מ לא ס"ל דין הרמב"ן כלל וכמש"כ לקמ"ל.

כ. בן כרך שהלך לעיר והוא שם בכניסת ליל י"ד, אם דעתו להיות בעיר עד האיר המזרח נעשה פרוז וקורא עמהם בליל י"ד, וכן קורא ביום י"ד אף אם כבר חזר לכרכו, ואף אם יצא מן העיר קדם האיר המזרח, ואין נפקותא בדעתו בשעת יציאתו מביתו, אלא דעתו בכניסת ליל י"ד קובעת את דינו. (שם סק"ו בדינים העולים)

כא. אם היתה דעתו לצאת קודם האיר המזרח, נשאר בן כרך ואינו קורא בלילה ולא ביום, אף אם נתעכב אחר האיר המזרח, יצא מכרכו אחר כניסת ליל י"ד, נשאר ב"כ ואינו קורא ב"ד. (שם)

כב. חזר לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו נתחייב גם בט"ו, ואף אם דעתו לצאת קודם האיר המזרח ואפי' יצא, חייב בט"ו בלילה וביום, ואם נשאר בעיר בליל ט"ו¹⁹, ודעתו ליכנס לכרכו קדם האיר המזרח, נראה דחייב בט"ו, כיון שהוא בן כרך, ואם היה דעתו להשתקע בעיר עד אחר האיר המזרח נפטר מט"ו. (שם)

כג. בן כרך שיצא לעיר קדם כניסת ליל ט"ו ע"מ שלא לשוב עד האיר המזרח נפטר מט"ו ואם דעתו לחזור קדם האיר המזרח, חייב כדן מוקף לילה ויום, יצא לאחר כניסת ליל ט"ו חייב כמוקף לילה ויום. (שם)

כד. בן עיר שיצא לכרך ודעתו בכניסת ליל י"ד להשתקע עד האיר המזרח של ט"ו נפטר מ"ד ואינו קורא בליל י"ד ואפי' אם חזר לעירו קדם האיר היום אינו קורא ביום י"ד, וחייב לחזור לכרך בט"ו ולקרית עמהם ואם נשאר בעיר בכניסת ליל ט"ו ע"מ להיות בעיר עד אחר האיר היום נפטר מט"ו ואם דעתו לחזור לכרך קדם האיר היום קורא בעיר בליל ט"ו וקורא ביום ט"ו בין שהוא בעיר בין שהוא בכרך, והרי דינו כב"כ שהלך לעיר, כיון שנפטר מ"ד מחמת שניתן לו דין בן כרך. (שם)

כה. ואם דעתו בכניסת ליל י"ד לחזור לעירו קודם האיר המזרח בט"ו, קורא ב"ד לילה ויום, ואם נשאר בט"ו בכרך אם בכניסת ליל ט"ו חשב להיות עד אחר האיר המזרח נעשה מוקף ליומו וקורא בט"ו אפי' חזר לעירו. (שם)

כו. בן עיר שנכנס לכרך בסוף י"ד ע"מ להיות עד אחר האיר היום נעשה מוקף בן יומו, וקורא בט"ו לילה ויום, ואם היתה דעתו לחזור קדם האיר היום אינו חייב בט"ו, וכן אם נכנס לאחר כניסת הלילה אינו חייב בט"ו, ואמנם אם עקר דירתו דוקא הוא, נמצא דבן עיר שבא לכרך ביום י"ד ע"מ לחזור לעירו פטור, אף אם דעתו להשתהה בט"ו בכרך, ולכן לא יברך. (שם)

כז. עיר הסמוכה לכרך היינו שהחלת העיר סמוכה אף שהעיר נמשכת הרבה²⁰. (סי' קנ"ג סק"א)

כח. דין סמוך ונראה א"צ שיהא בימי יהושע בן נון, ולא בשעת הנס דא"כ נפל בבירא דין סמוך שאי אפשר לנו לדעת אם היו בתים בנויות חוץ לחומה סמוך לחומה, וכן הפוסקים לא הזכירו בזה שום תנאי, והלכך כל שהוא עכשיו סמוך יש לו דין סמוך, ונמצינו למידן דכל שאין מפסיק מיל בין עיר לכרך יש לעיר דין סמוך אף שהעיר גדולה. (שם)

¹⁹ כתב הגרד"ל שליט"א דלכא' הכוונה דחייב בט"ו רק בבואו לכרך [ולכך לא כתב שם לשון בלילה ויום וכהלשון בזה לעיל ולקמן]. ועי' מש"כ החזו"א שם לעיל סק"ב ד"ה שם בן עיר, אבל בהי' בעיר ונתן דעתו לעבור מיבעי' לי' אי חייב בט"ו. ולכ' הכ"נ בבואו לכרך.

²⁰ ומטו בזה משמ' דהגרא"י ברטלר זצ"ל דה"ה רשות היחיד המתחלת בתוך מיל לכרך אין מחלקים אותה לשתיים וכולה נידונית ככרך. ולפי זה, עיר הרחוקה מן הכרך יותר ממיל ומתחברת עימו על-ידי עירוב כשר שמתחיל בתוך מיל לכרך [אך הדבר רחוק, כפי הידוע שבכל עירוב יש כמה עיקולי ופישורי, מכל-מקום איכא נפקא-מינה להחמיר לקרות גם-כן בט"ו כל שלא נתברר בעליל שהעירוב פסול], נידונית כהכרך וקוראה עימו.

כט. אם נבנתה העיר בתחלתה רחוקה מן הכרך ואח"כ נתוספו בתים ונסמכה העיר אל הכרך, נראה דיש לעיר דין סמוך אע"ג דעד השתא היתה פרוזית קדם שנסמכה ולא מצינו בפוסקים חילוק בדבר, תדע שהרי אם היתה העיר סמוכה לכרך בשעת הנס והיה דינה בט"ו, ואח"כ נחרבו מקצת בתיה ועכשו היא רחוקה הרי היא יוצאה לדין פרוזית, וה"נ רחוקה ונסמכה שבה מדין פרוזית לדין מוקפת, ואם נתוספו בתים לכרך חוץ לחומה ועי"ז נעשה הפרוז סמוך לאו כלום הוא ובעינן סמוך לכרך ממש²¹. (שם סק"ב)

ל. אם נתוספו בתים סמוך לחומת הכרך והם מתיחדים לעיר אחת שאין ביניהם הפסק ע' אמה ושיריים, אף אם הן נמשכין חוץ למיל לא גריעי מסמוכין תוך התחום ומופסקין ע' אמה ושיריים ויותר, ולהמבואר אפי' ביש הפסק גדול בין הבתים לחומת הכרך כל שאין הפסק יותר ממיל הרי הבתים בכלל סמוך וכל שתחלת העיר במרחק מיל ולא יותר הרי כל העיר בכלל סמוך. (שם)

לא. בירו' מיבעי לן בכרך שנעשה של עכו"מ²² אימתי קורא בו, והגר"א ז"ל בסי' תרפ"ח מסתפק בפירוש הגמ' אי פשיט לי' דקורין בט"ו, או פשיט לו דקורין ב"ד, ונעשה של עכו"מ היינו רוב עכו"מ²³. (שם)

לב. בחו"ל יש לנו דין הוקף ולבסוף ישב ואין נ"מ בין יושבים ישראל ליושבים עכו"מ. (שם סק"ה)

לג. כרך מוקף שיושביו עכו"מ דינו כמוקף לענין מקרא מגילה, וכן כרך הסמוך לו ודאי קורא בט"ו שהרי נתחייב בט"ו והוא לא נשתנה ולא יתכן שיקראו בו ב"ד ויהא טפל חמור מן העיקר. (סי' קנ"ד ס"ק ג')

לד. בני כרכים שקראו ב"ד דאמרו בירו' דיצאו²⁴, נראה דהיינו בטעה וקרא, אבל בקרא במזיד ב"ד חייבוהו חכמים לקרות גם בט"ו, כן נלמד מירו' שקלים פ"ק לפי מה שפירשו הגר"א שם. ומיהו י"ל דכיון דאסרינן לי' למקרי ב"ד אף בעבר וקרא יצא, ולא נעקרה בזה זמן כרכים כיון דעביד איסורא, אבל (בעיירות שהם) בספק דקורא ב"ד בהיתר ובקביעות חייבו חכמים גם בט"ו מספק²⁵, ובזה ניהא ג"כ הא דאמרו בירו' פ"ב דמגילה ה"ג בן עיר שעקר דירתו כו' נתחייב כאן וכאן דכל שקורא ב"ד בהיתר ובחייב לא פטרוהו מט"ו אע"ג די"ד היא קריאה של מצוה אף בבן כרך, מ"מ שלא תעקר זמן כרכים קבעו חכמים שיתחייב בט"ו. (שם סק"ב)

לה. מן הדין יוצא בקריאת י"ד אף אם היא מוקפת, ומדת חסידות לחזור ולקרותה בט"ו כמו שפי' הגר"א בדעת הגאונים דהיינו חוקי' שקרא ב"ד וט"ו. וצ"ע דא"כ מאי פריך בירו' מהא דתני מקום שנהגו לקרותה כו', ועוד כתב הגר"א לחלק בין ארץ לחוץ לארץ ולא אתפרש טעמא ואפשר דר"ל דבחול"ל כיון שאין ידוע לן תהיינה הרבה עירות מסופקות והקילו, אבל הלא אין לנו מקור בגמ' לזה. (שם סק"ג)

²¹ ולפי"ז עיר הסמוכה לכרך ונידונית כמותו, ומתחלת בה רשות היחיד ונמשכת ויוצאת חוצה לה, ואין הרשות היחיד מתחלת אלא חוץ למיל מן הכרך, אע"פ שכאמור אין מחלקים מקום אחד לשתי דינים, מכל"מ מקום הכא אין נידון ככרך אלא חלקה שבתוך העיר ולא מה שנמשכת ויוצאת חוץ לעיר, דאין סמוך עושה סמוך. מטו משמ' דהגר"א ברטלר זצ"ל.

²² היינו שכל הדרים שם עכו"ם, ונכנס לשם ישראל בפורים, ולכא"ה ה"ה בנכנסו לשם עשרה ישראלים נמי דינא הכי דאכתי לא נעשה עיר של ישראל כל שלא נכנסו לגור שם אלא ארעי בלבד.

²³ ובביאור הלכה סי' תרפ"ח בד"ה או שסמוכין וכו' כתב דכרך של עכו"ם שאין בו ישראל כלל, ישראל הנכנס לכרך זה בפורים קורא בט"ו. ע"כ.

²⁴ וכ"פ בבית"ג סי' תרפ"ח ס"ד והובא בשעה"צ סק"ט. ועי' בסעיף הבא.

²⁵ ומברך ב"ד ולא בט"ו כמבואר לקמן בחזו"א ופשוט.

- לו. במקום ספק קבעו חכמים לקרות בט"ו מחמת ספק, וקבעו לברך בי"ד²⁶ ולא בט"ו, דבי"ד קיים מצוה בודאי אף אם היא מוקפת ובט"ו הוי ספק מצוה. (שם סק"ב)
- לז. שיעור מיל דיהבו חכמים בסמוך לעיר המוקפת חומה, נראה דמודדין מבתי עיר לחומה, ואף אם יש בליטות בדרך, דלענין תחומין מרבעין לעיר מקודם ואח"כ נותנין לה תחומה, לא מקרי סמוך בשביל זה, אף שהעיר בתוך התחום ע"י הריבוע שנתנו לכרך²⁷, וכן אם העיר נגד הזוית של הכרך ויש כאן אלכסון לתחום הכרך, מ"מ אין נותנין אלכסון לענין דין סמוך, (ובב"י סי' תרפ"ח האריך לפרש לשון הר"ן, ולהאמור יש לפרש דברי הר"ן דבנראה צריך שתהא תוך תחום הכרך ומהני לזה ריבוע ואלכסון), ובסמוך בעינן שלא תהא העיר רחוקה יותר ממיל בית הקיצוני מבית הקיצוני, אמנם אין כאן מקום לבדות הלכה חדשה, גם לשון הר"ן אינה מתיישבת, וכבר כתב המ"ב דכונת הר"ן כדברי הריטב"א דיהיו משותפין בעניניהם עם הכרך, אבל סיום דברי הר"ן דעד כמה קאי אתרויהו ושיעורן עד מיל, אי אפשר לפרשו לפ"ז. (ס"ק ג')
- לח. הא דבעינן תנאי שיהיו בני עיר משתתפין עם בני הכרך בעניניהם [כדי להחשב כדין הכרך], משמע דאינו אלא בנראה ואינו סמוך, אבל סמוך א"צ תנאי זה. (סי' קנ"ג סק"ג)
- לט. הסמוך לכרך ספק, כתב המושנ"ב (סי' תרפ"ח בבה"ל ד"ה או) דקורין בי"ד ולא בט"ו, ותימא דסמוך ילפינן לי' מקרא ואותו הספק שבכרך הוא ספק בסמוך שלו, וי"ל כיון דבן כרך יוצא בי"ד אלא בשביל שלא יעקר זמן כרכים בידיהם התקינו חכמים לקרות בט"ו וזה לא שייך כל כך בסמוך, אבל אין לן לחלק בין כרך להסמוך לו בלי מקור וסתמא שוין הן. (שם)
- מ. אם ישב ולבסוף הוקף ואח"כ נתוספו בתים לדעת הטו"א חשיב מוקף, ולדעת תו' נראה דלא חשיב מוקף, ואף הטו"א לא אמר אלא ברוב העיר מן הנוספים. (שם סק"ה)

²⁶ ובבהגר"א כתב דלכך מברך בי"ד דבן כרך שקרא בי"ד יצא בדיעבד כדאמר בירו', וכתב החו"ב דצ"ע דאם זמנו של זה לא כזמנו של זה אינו אלא לכתחלה, איך ס"ל לתנא דברייתא לעיל ד' ב' דחל ט"ו להיות בשבת מוקפין מקדימין ליום הכניסה, הא קריאת י"ד הויא לדידהו עיקר המצוה בדיעבד, ואילו קריאת י"ג אינה אלא מעין תשלומין, (וכן ממש"כ תו' שם ד"ה ור"י דבמקדש קראו בט"ו בשבת לרבה, משמע דאף שקראו בי"ד לא יצאו, דפשוטו כולם חייבים לקרוא בי"ד ואף הכהנים שבמקדש), וכן מאידך תנא דסבר התם דאם חל ט"ו בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה שלא יהא זמנו של זה כשל זה, נמי משמע דהוא ענין לעיכובא, דאל"כ למה זה יעקרו פרזים מעיקר מצותן, והלא עדיף טפי שיצאו המוקפים בי"ד כדין דיעבד ופרזים ישארו כדין בי"ד, וצ"ע.

²⁷ ומטו משמ"י דהגרא"י ברטלר זצ"ל דהכא נמי לא ימדדו מיל משבעים אמה מהכרך אע"פ שהיקל בזה הרמ"א (סי' שצ"ח סעי' ה') לענין תחום שבת.

נדונים ובאורים

הלכות פורים

ע"פ בעל החדושים ובאורים זללה"ה

אדר פ"א

משנכנס אדר מרבין בשמחה דינא הוא

א. משנכנס אדר מרבין בשמחה משמע דינא הוא דומיא דמשנכנס אב, מדמשהו להו להדדי בגמ' דאר"י ברי' דרשב"ש משמ"י דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, וצ"ע. מגילה כ"ט ב'.

זמן בר מצוה לנולד בשנה מעוברת וי"ג שנה פשוטה

ב. הנולד בשנה מעוברת ושנת י"ג פשוטה אין מקום לדיון דביום שנולד באדר באותו יום יהי' בר מצוה, דהיינו מימרא דראב"מ, דהנולד באדר ראשון בכ"ט יהי' בר מצוה בכ"ט והנולד באדר שני בא' יהא בר מצוה בא', ויקדים חודש לזה שנולד לפניו. (וכמבואר בשו"ע סי' נ"ה ס"י). ערכין ל"א ב', ובאו"ח סי' נ"ה.

זמן בר מצוה לנולד בשנה פשוטה והי"ג מעוברת

ג. הנולד בשנה פשוטה ושנת י"ג מעוברת הוא נידון בירו' אם ראשון תוספת או שני ומסקינן דראשון תוספת ונעשה בר מצוה בשני, וזה מוכרח מן הירו' דבתולי' חוזרין, וכמ"ש בבהגר"א. שם.

עוד בהנ"ל

ד. הסברא הפשוטה אצל כל אדם היא שהנולד באדר ראשון ימלאו לו י"ג שנים באדר הראשון, [וכן לענין יא"צ], מבלי להתייחס אם שנת הי"ב שלו היתה פשוטה או מעוברת, וכל עוד שלא מצאנו סתירה לזה מגמ', הרי יש להחזיק שהפשוטות היא תמיד האמת, וזו דעת כל האחרונים דלא כהמ"א, (בסי' נ"ה), ולענין שאלת המ"א יש להתייחס כאילו בשנת הי"ב לא הי' החודש שנולד בו, ובשנת הי"ג ישנו, ואף שהאדר סתם הוא ממלא מקומו של האדר ראשון. שם.

זמן קביעת היא"צ בשנה מעוברת

ה. יא"צ שהוא ענין דריע מזלי' וכיו"ב, לא גרע מפורים שישנו גם באדר הראשון, ולכן הובאו שני הדעות. שם.

אם מבטלין ת"ת למגילה של לילה

ו. מסתימת הפוסקים נראה דהא דמבטלין ת"ת לקריאת מגילה דגם לקריאת הלילה מבטלין, אע"ג דבקראי דמגילה לא נזכרה קריאת הלילה, וכמש"כ הנו"ב סי' מ"א ובטור"א דקריאת הלילה לא חשיבי כדברי קבלה אלא כשאר דרבנן, וקראי דמשפחה ומשפחה דמבטלין עבודה בקריאה דיום הוא, ועי' מ"ב סי' תרצ"ב ס"ק ט"ו ובשעה"צ כ"ז, ועי"ש מג"א סק"ז, ועי' בספר מקור חיים לחור"י סי' תרפ"ז דהראה פנים מש"ס ומהר"ן די"ל דמבטלין ת"ת רק לקריאה של היום. מגילה ד' א'.

קריאת המגילה דלילה ליוצא לדרך

ז. המפרש ויוצא בשיירא לכאורה י"ל דלא פטרוהו מקריאת לילה, ודוקא בכפרים דטעמא דפטרינהו משום שצריכים לבוא לעיר למצוא מי שיקרא להם כמו שפרש"י ב' א', ובלילה טריחא מילתא טפי, לפיכך הקילו להם בקריאת הלילה, אבל מפרש כך יכול לקרוא בלילה כמו ביום, ובמ"ב סי' תרפ"ח סק"כ לא כ"כ, וצ"ע. שם.

קריאת י"ג לטריפה שלא יחי' בפורים

ח. מי שיהי' פטור בי"ד כגון שנגמר דינו למיתה או טריפה וכיו"ב שידוע שלא יהיה בי"ד, יש מקום לומר דמ"מ יש לו ענין שיקרא בי"ג, דתשלומין שקודמין לעיקר החיוב שאני מתשלומין דעלמא, ומ"מ מסתבר שאינו חיוב אלא רשות, משא"כ למפרש בים וכיו"ב דהוי חיוב. שם ב' א'.

מקרא מגילה עדיף מהשבת אבידה

ט. מקרא מגילה והשבת אבידה, נראה דמקרא מגילה עדיף, דלא מבטלינן מגילה משום הפסד ממון, וכל שבשלו אינו מחזיר בשל חבירו נמי אינו מחזיר, ואפילו עלול שהאבידה תאבד. מגילה ג' ב'.

בטעמא דבן כרך אינו מוציא בן עיר

י. נראה דטעמא דבן כרך אינו מוציא בן עיר כדאיתא בירו' הובא במ"ב סימן תרפ"ח סק"ח דכיון דלגבי ידי' לאו מצוה היא אין אחר יכול לצאת בזה, וכן נמי הא דאמרינן מגילה י"ט ב' ברכות ט"ו א' דלר' יוסי דצריך להשמיע לאזניו אין חרש מוציא אחרים בקריאת המגילה היינו נמי משום דכיון שאינו שומע לא חשיבא מעשה דמצוה לגבי ידי' לכך אין אחר יוצא בזה, ולא משום דחרש אינו מחויב בדבר דכיון דמדבר הרי הוא כפקח לכל דבריו וחייב בכל המצוות אלא שהוא אנוס. ולפי"ז גם מי שאינו חרש אם אטם אזניו בשעת קריאתו אין אחרים יוצאים בקריאתו לר' יוסי [עי' ב"ח סימן תרפ"ט], דכיון דלגבי נפשי' לאו קריאה דמצוה היא אינו מוציא אחרים. מגילה י"ט ב'.

אם חרש מוציא בכרכת המגילה

יא. יש מקום לדון דבכרכת על מקרא מגילה יוכל חרש להוציא דבזה אין מעכב שישמיע לאזניו, ושפיר חשיב בר חיובא, והדבר צריך הכרע. ובפר"ח סי' תפ"ט כתב במי שדילג לספור יום אחד דשוב אינו יכול לברך להוציא אחרים דלא הוי מחויב בדבר, ור"ל דספירתו אינה מעשה המצוה לגבי נפשי', ומשמע דפשוט ל' דגם הברכה אינו יכול להוציא. שם.

אשה שלא השמיעה לאזנה

יב. יש להסתפק אשה שקראה בעצמה ולא השמיעה לאזני' אם יצאה ידי חובתה לכה"ג, ומסתברא דיצאה, ועי' פמ"ג במשכבות סו"ס תרפ"ט לענין אשה חרשת. שם ד' א'.

קריאה בכרכים המסופקות בט"ו היא ממדת חסידות

יג. כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע כתב בשו"ע סי' תרפ"ח ס"ד דקורין בי"ד ובט"ו ומברכין בי"ד ויעו' בר"ן, ונראה כונתו דמן הדין כל יום הוי ספק דרבנן, אלא כיון דהנידון על שניהם א"א לפטרו משניהם דהוי כעין ב' שבילין, ויש לחייבו לקרוא בי"ד, שהוא הראשון, וממילא יפטר מט"ו מדין ספיקא דרבנן, ונמצא קריאת י"ד כחובה, ולכך מברך, וקריאת ט"ו באמת רק ממדת חסידות. שם ה' ב'.

הפטור ממגילה דט"ו מ"מ חייב בי"ד אף שלא יהי' מחויב בט"ו

יד. בן כרך שדעתו להיות בעיר בט"ו (שחל להיות בשבת) הרי הוא חייב בקריאת המגילה בי"ד ככל בני הכרך, אף שדעתו להפסיד המצוה דט"ו ע"י יציאה לעיר, דקביעת חכמים לפי ההוה כדבר מוחלט, וע"י יציאתו לעיר מכאן ולהבא הוא נפטר ולא למפרע, [ודכוותה בני כפרים שהקדימו ליום הכניסה שפיר יצאו יד"ח אף כשהקורא מת קודם י"ד], ולא עוד אלא טריפה למ"ד שאינו חי י"ב חודש שידע שלא יגיע לט"ו, נמי חייב בקריאת י"ד. ואם לא כן יהי' הדין דבעל קריאה שמת יצטרכו כל הקהל לחזור ולקרא, (ואי חיישינן שמא ימות עי' גיטין כ"ח א' יצטרך כל אדם לקרא בעצמו כי שמא ימות הקורא סמוך לשבת שכבר לא יהי' סיפק לחזור ולקרא), והוא דבר תימא. מכתב במגילה ד' ב'.

קריאה ביחיד בכרך פוטרת חיוב קריאה דעשרה

טו. נראה דבן כרך שהי' בעיר בכניסת ליל י"ד ונתחייב בקריאת המגילה כדין פרוז בן יומו, וקראה ביחיד, ואח"כ חזר לכרכו קודם כניסת השבת, דאינו חייב לחזור ולקרא בעשרה, דכיון דקריאתו ביחיד היתה קריאת חיוב שפיר סגי בהכי. שם מתוך מכתב.

מי שיצא ידי קריאה אינו חוזר ומתחייב כשנתנה דינו

טז. בן עיר שקרא בעירו ביחיד והגיע לכרך בי"ד על מנת לשבות שם בשבת, אינו חייב לחזור ולקרא בעשרה, ולא עוד אלא אף בן כפר שהקדים ליום הכניסה קודם י"ד, והגיע לכרך בי"ד על מנת לשבות שם נמי מסתבר דאינו חייב לחזור ולקרא שכבר קיים מצות קריאה דשלא בזמנו. שם.

מוקף אם יוצא מגילה מפרוז ספק מוקף

יז. מי שדעתו לילך בליל ט"ו למוקפין יכול לצאת מגילה מפרוז ספק [בני ברק] ולהיפטר מהחיוב של מוקפין שיהי' לו כשיגיע בלילה למוקפין. ויקרא יחד עם הבעל קורא, (מתוך מגילה). ואם כבר שמע מהקורא בפרוזין בדיעבד אינו צריך לחזור אפי' שלא קרא עימו. ועדיף טפי שבכל אופן יצא ממוקף כשיגיע לכרך. מפי השמועה.

בן י"ד ודאי לצאת מגילה מבני הספיקות

יח. בן י"ד ודאי הנמצא בעיר המסופקת, הוא חייב בודאי, ובני העיר חייבים בספק, אפשר להקל לשמוע מגילה מבני העיר המסופקים כיון שכמה פוסקים סוברים לקולא בספיקת הירושלמי שמוקף מוציא פרוז, לכן במקום ספק רחוק של מוקף יכול לצאת כדין ערי הפרוזות. כנ"ל.

דין מגילה הכתובה למפרע

יט. מגילה הכתובה למפרע אפשר דא"צ קרא דפסולה, דלאו ספר הוא, והו"ל קורא על פה, ודוקא כשכתובה כתיקונה והוא קורא למפרע איצטריך למעוטי, ומיהו אין לדבר הכרע כיון דכל הנידון דקריאה למפרע הוא רק בשלא נשתנה כוונת הענין. ועי' מגילה י"ט א' דאפילו למאן דאמר דקוראים את המגילה רק מאיש יהודי, מ"מ צריכה שתהא כתובה כולה. מגילה י"ז א'.

אין ראוי להפסיד מצות ימי הפורים

כ. בני הכרך ראוי להם להשאר בכרכם בשבת (בפורים המשולש) כמו בשאר השנים, דהפסד מצות הפורים הפסד מצוה הוא. מכתב במגילה ד' ב'.

מגילה שדיבקה בדבק מלבד התפירות

כא. ס"ת שתפרה כולה בגידין וגם בפשתן פסולה, דכל שיש חיבור אחר מלבד הגידין פסול דבעינן שהחיבור יהי' ע"י הגידין לבד, ואפשר דדבק גרע דכיון דהוי חיבור הרי נחשב כחד ממש, ותו אין מקום לתפירות כלל, ואף במגילה יפסול. הלכות ס"ת ס"ק ז'.

בדין משלוח מנות בשבת

כב. נראה דמשלוח מנות התקנה הי' שלא לתת בשבת כמו מתנות לאביונים, דגם משלוח מנות עיקרו בהוצאה וא"א בשבת, ולפי"ז מעיקרא היו מאחרין כמו לענין מתנות לאביונים, ואין לנו מקור להקדימו, דדוקא מתנות לאביונים הקדימו משום שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, אבל מרן זלה"ה באו"ח סי' קנ"ה כתב דגם משלוח מנות מקדימין, וכבר נחלקו בזה אחרונים ז"ל כמו שהביא שם, וצ"ע. וכמדומה שנוהגים להחמיר, (להקדים ולאחר). מגילה ד' ב' וע"פ מכתב.

קיום מתנות לאביונים ומשלוח מנות לאותם בני אדם

כג. הגרעק"א הביא דהטו"א מסתפק אם נתן לעני שתי מנות ונתכוין לצאת גם ידי משלוח מנות וגם מתנות לאביונים אם יצא שניהם, או דכל ערך המנות למשלוח מנות נחשבים, ואין כאן מתנות לאביונים, ומשמע שאם יתן לעני ששלח לו שתי המנות עוד מעות למתנות לאביונים שפיר דמי, ויוסיף עוד מתנה לאביון נוסף וכבר קיים מתנות לאביונים, וצ"ע בטו"א שהזכיר דאפשר שצריך שלשה בני אדם בשביל לקיים שתיהם, משמע דמספקא לי' דעני שקיבל ממנו מתנות לאביונים שוב א"א לקיים בו משלוח מנות, וכ"מ בפר"ח, וכנראה טעמם דפשטי' דקרא מתפרש בשלשה, שני אביונים ורעהו, וצ"ע. ולגי' הירו' ובריטב"א דקיימת בנו מתנות לאביונים, ובתר הכי כשהוסיף שלח לו קיימת בנו ומשלוח מנות, מבואר דאפשר לקיים משלוח מנות באותו אביון שקיים בו מתנות לאביונים, אם מה שאמר קיימת בנו מתנות לאביונים בקושטא קאמר ולא כמתלונן דלאו משלוח מנות הוא, וצ"ע. שם ז' ב'.

השולח מנות לחברו ולא רצה לקבלם

כד. כתב הרמ"א סו"ס תרצ"ה דהשולח מנות לחבירו והוא אינו רוצה לקבלם או שמוחל לו יצא, ווהפרי חדש תמה על זה, ולכאור' נראה שיש לחלק בזה, דנראין הדברים דהשולח מנות לחבירו והוא ברשות הרבים ואומר לו הנח לפני, דאפי' בא כלב ונטלו, כבר קיים השולח מצות משלוח מנות, כיון שהמקבל הי' כבר שליט על המנות לעשות בהם כרצונו, ואע"פ שלא זכה

בהם בקנין, והכי נמי כשאומר המקבל לאחר ששלח לו הריני כאילו התקבלתי וקח לך בחזרה, הרי זה כקיבלם המקבל וחזר ונתנם לשולח, [אע"פ דלא נימא דגם הוא בחזירתו יקיים משלוח מנות], אבל אם לא רצה לקבלם כלל בזה נראין דברי הפרי חדש דלא יצא השולח. שם.

אם חברו ביקש ממנו משלוח מנות לא יצא

כה. מי שחבירו ביקש ממנו שיתן לו משלוח מנות, ונתן לו, לא יצא בזה מצות משלוח מנות, דצריך שתהי' הנתינה רק מצד הנותן. וי"ל דלכן כתיב משלוח מנות ולא כתיב נתינה. שם.

שליח למשלוח מנות

כו. במשנ"ב סי' תרצ"ה ס"ק י"ח הביא שבבנין ציון נסתפק שמא צריך משלוח מנות ע"י שליח, אבל בתשובה שם נראה דפשוט ל' דלדינא אי"צ שליח, אלא דסיים מ"מ אולי לכתחילה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר, ובשם מרן זללה"ה אמרו דאין צריך שליח. שם.

שלח משלוח מנות ואין המקבל יודע מי נתן

כז. מי ששלח מנות ומסוה (מסכה) על פניו מסתבר דיצא, אע"פ שאין המקבל יודע מי הוא רעהו. ע"פ מכתב.

בדין שתי מנות מאותו המין

כח. השולח שתי מנות של בשר, מסתברא דדוקא שני מינים כגון צלי ומבושל, [או אולי גם דדפקא ודאטמא], אבל לא מסתבר שיכול לשלוח חתיכה אחת של בשר אם חתכה לשנים, דלא חשיב שתי מנות ע"י החיתוך, ובראש יוסף כבר דן אם סגי בשתי חתיכות בשר. מגילה ז' א'.

זמן משלוח מנות בפורים המשולש

כט. פורים משולש בירושלים שולחים משלוח מנות גם ביום שישי וגם ביום ראשון. ע"פ מכתב.

מתנות לאביונים בפורים משולש לבן חיוב יום אחר

ל. בפורים המשולש במוקפים מסתבר לקולא דאין צריך להזהר לתת מתנות לאביונים דוקא לבני אותו חיוב כמו שמקפידים בשנה רגילה ע"פ החזו"א. ומ"מ יתנו בני הפרזים במקומם ולא יתנו למוקפים אע"פ שכולם קוראים ב"ד. שם, ומפי השמועה.

משלוח מנות בערי הספיקות למי שאינו נוהג בו פורים

לא. מי שמחמיר בעיירות המסופקות שאין להם ספק ידוע, כגון יפו ובני ברק הסמוכה לה, ושולח מנות למי שאינו נוהג שמחה ביום זה, אם יודע המקבל שמקבל המנות והמתנות משום פורים שפיר דמי. מפי השמועה.

חשש לאיסור הוצאה בתחפושת בשבת

לב. בענין תחפושות בשבת (בפורים המשולש) כמדומה שיותר יש לחוש להוצאה מלאיסור קושר ומתיר. ע"פ מכתב.

קפה למשלוח מנות

לג. אין יוצאים משלוח מנות בקפה. מפי השמועה.

זמן חלוקת מתנות לאביונים ממעות בני חו"ל

לד. גבאי צדקה שמקבל מעות מאנשים הרבה לחלק למתנות לאביונים ויש בין הנותנים מבני חוץ לארץ, יתנם לעניים רק אחה"צ מפני שאצלם מתחיל היום יותר מאוחר וצריכים ליתן המתנות לאביונים כשאצלם כבר יום. שם.

מתנות לאביונים מכסף מעשר

לה. מתנות לאביונים אין נותנים מכסף מעשר, אבל אפשר להוסיף על המתנות מכסף מעשר. ממכתב.

אמרי וחזקאל

עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתתיה

גרגירים מתורתו של הגאון האדיר רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה

בעניני פורים

נתינת מחצית השקל ומתנות לאביונים בעבור זולתו מדין עבד כנעני

נתבאר בקידושין ז' א' שהאומר לאשה הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני, כלומר דילפי' מהא דעבד כנעני קונה עצמו בכסף ע"י שאחרים נותנים הכסף (כמבואר במתני' שם כ"ב ב'), דה"נ בכל קנין כסף יכול אדם לשלם בעבור אחר ויקנה האשה או השדה לאותו פלוני.

ואולם יש לידע, שאין ענין דין עבד כנעני שמקנה לחבירו את גוף הממון, שאת זה אין שום אפשרות להעביר באופן הנ"ל לזולתו, אלא רק מעביר לו את הזכויות המתחייבות תמורת הממון, ועל כן אין שייך דין עבד כנעני אלא דוקא בשחרור עבדים ובקידושין וכיוצא באלו, שבהם על-ידי נתינת המעות מתהווה זכות בעבור הנותן בממונו של מקבל המעות, ואת אותה הזכות הוא מעביר על-ידי דין עבד כנעני לאחר, כגון במכירה שנותן כסף בעבור קניית שדהו וממילא מתחייב מקבל המעות ליתן תמורה בעבור המעות את שדהו, או לגבי שחרור עבד שנותן כסף בעבור שחרורו וממילא מתחייב האדון לשחרר תמורת אותם המעות ואת אותה הזכות הוא מעביר לעבד.

אבל כשנותן מעות במתנה שאין המקבל מתחייב בעבורם שום תמורה, כיון שכאמור אין שייך להעביר את גוף הממון עצמו אלא רק את הזכויות המתחייבות תמורתו, ובמתנה הרי אין המעות מחייבים בעבורם שום תמורה, וא"כ כל הנידון הוא מי נותן המעות וזה ודאי בעל המעות שנתנם בפועל ואין המתנה מתייחסת אלא אליו.

והנה לגבי חובות הגוף הממוניות הבאים מכוח מצוות איכא בזה פלוגתא אם שייך בזה דין עבד כנעני,

דבפתחי תשובה יו"ד סי' ש"ה ס"ק ט"ז הביא תשובת הגר"י מליסא זצ"ל שאחר שנותן לכהן כסף לפדיון הבן בעד האב צריך לזכות הכסף לאב שצריך שיבוא כסף לכהן מיד האב כיון שהוא חובת הגוף, ובחזו"א אהע"ז סי' קמ"ח (לדף כ"ט א') פליג וסבירא ליה דאין צריך לזכות ומועיל מדין עבד כנעני (ויעוי' שם מה דהאריך להוכיח מדין שוקל את שקלו).

ומעתה הנותן כסף למתנות לאביונים בעד חבירו מבלי שזיכה לו מקודם לכן, הרי הוא תלוי בפלוגתא, דלהנחה"מ לא יצא ידי חובתו ולחזו"א יצא [א.ה. יעוי' בסוף תשו' הנה"מ (מובאת בשו"ת חמדת שלמה סי' ל"ב), שסיים שאין מועיל דין עבד כנעני בפדה"ב כמו דפשיטא דמי ששלח את חבירו ליתן צדקה לעני משל שליח דודאי לא קיים המשלח מצוות צדקה וכן במתנות עניים, עכתו"ד].

אבל הנותן מחצית השקל דהאידינא בעד חבירו או אשתו ובניו, כיון שהוא רק מנהג בעלמא ומידת חסידות הרי לכאן' לא שייך בזה כלל דינא דעבד כנעני, כיון שאינו מחויב ליתן והוי כסתם מתנה שכאמור אינה בדין עבד כנעני, וא"כ אין מועיל לצאת בזה ידי המנהג, א"נ אפשר לומר דהמנהג כוחו לעשותו כחוב גמור שיהא שייך בו דין עבד כנעני לשי' החזו"א [א.ה. יעוי' בפנים שהובא שני מהדורות בדינא דמחצה"ש והם שני הצדדים האמורים, ויל"ע מה היתה ההכרעה בזה (אבל אין לומר דעל כרחק המנהג הוי כחוב גמור, כיון שאחר שהחל לשקול שוב אינו פוסק והוי כנדרי צדקה (יעוי' במשנ"ב סי' תרצ"ד סוס"ק ה'), דהגדר ודאי אינו חשוב כחוב ממוני)].

ערוך ומסוכם מקופיא ע"פ ספר יסודות בחזו"מ (עניני ערב ועבד כנעני, סי' ב'), וצריך בירור הנהגת רבנו למעשה בזה.

בן כרך שקרא בי"ד מדין פרוז בן יומו ונמלך להשתקע בעיר

הנה יש ב' מיני מחייבים להחיל דין פורים, האחד הוא בן עיר בי"ד ובן כרך בט"ו כשהם נמצאים במקומם שזה עיקר פורים שלהם, ובזה סגי שיהיו רק בתחילת הלילה במקומם אף שעתידים לצאת קודם האיר המזרח, כיון שזהו מקומם הקבוע והרי הם בן עיר או בן כרך בעצם מציאותם, והשני הוא פרוז בן יומו ומוקף בן יומו שאינם אלא מתארחים בעיר או בכרך, ומתחייבים בפורים מדין אורח, ובזה אין מתחייבים אליבא דהחזו"א אלא א"כ היה בכוונתם לשהות כל הלילה בעיר או בכרך.

ונתבאר בחזו"א סי' קנ"ב ס"ק ו' דיש חילוק במחייב השני בן בן עיר לבן כרך, דב"כ שהיה בליל י"ד בעיר ולא נתכוין לצאת משם עד שיאיר המזרח קורא עם בני העיר, ואחרי כן חזר לכרכו קדם כניסת ליל ט"ו נתחייב גם בט"ו, אף אם דעתו לצאת קדם האיר המזרח ואפילו יצא חייב בט"ו בלילה וביום, אבל ב"ע אחר שכבר יצאתו חובתו בי"ד אף אם בא לכרך קודם כניסת ט"ו איכא ספיקא אם מתחייב שוב לקרות, ולכן יקרא בלא ברכה, אבל אם נתכוין לעקור דירתו לכרך ולא לשוב אחר ט"ו לעיר קורא בברכה.

והטעם, שאחר שכבר נתחייב בחיוב גמור ויצא הקריאה אין חוזר ומתחייב שוב מדין אורח כל זמן שלא עקר דירתו (היינו להצד בספק האמור לעיל שאינו מתחייב לקרות), אבל אם מתחילה לא נתחייב חיוב גמור רק מדין אורח (והיינו פרוז בן יומו) יכול לשוב ולהתחייב את עיקר חיובו אף שלא עקר דירתו.

וע"פ האמור יש להסתפק, בן כרך שיצא ידי חובת פורים בי"ד מדין אורח בעיר, כלומר כיון שהיה פרוז בן יומו שהיה בכוונתו לשהות בעיר כל ליל י"ד, ואח"כ בי"ד נמלך לעקור דירתו ולהשתקע בעיר, וקודם כניסת ליל ט"ו שב לכרך ועתה אחר עקירת דירתו אין דינו אלא כאורח בכרך (מוקף בן יומו), ולהאמור שהחיוב מדין אורח אינו עיקר החיוב נמצא דעדיין לא יצא ידי עיקר החיוב, וא"כ יל"ד האם צריך לשהות כל ליל ט"ו בכרך כדין אורח כאמור למעלה, או דסגי ליה בתחילת ליל ט"ו כדין בן כרך כיון שלא יצא את עיקר חיובו והוא כבן עיר שלא היה לו פורים בי"ד כלל שהוא כבן לגבי זה.

ומסתבר דכיון דסוף סוף היה לו פורים של פרוז בן יומו, ועתה הוא בן עיר ממש, אין דינו כבן כרך וצריך להיות בכרך בליל ט"ו עד האיר המזרח [א.ה. ולהנ"ל יש להסתפק אם קורא בט"ו בברכה, דהרי מתחילה לא יצא ידי עיקר חיובו ויכול להתחייב שנית, או דלמא כיון שנעשה בי"ד לבן עיר גמור חשבינן ליה דלמפרע יצא ידי עיקר חיובו (והיינו ע"פ הסברא האמורה דסוף סוף היה לו פורים)].

סיכום מקופיא מתוך מבא שערם (מועד סי' י'), והדברים ארוכים ועמוקים ויל"ע בפנים

קריאת עשרת בני המן בנשימה אחת

שח רבינו, כי באחת מן השנים בעת ששהה במחיצת הרב מבריסק זללה"ה בקריאת המגילה, לא עלה בידי הבעל הקורא לקרוא את עשרת בני המן בנשימה אחת, ועם כלות קריאתה ביקש מהגר"ח גריינימן לקרוא לו שוב מעשרת בני המן עד סופה, ובהטעימו את הענין ההקפדה על קריאת עשרת בני המן בנשימה אחת שהוא משום דברי הראב"ה.

[ולכאורה הוא מה שכתב הראב"ה במגילה סי' תקס"ד, להסתפק אם הדין לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת הוא רק למצווה או גם לעכב ולהחזיר (אולם יעוין בראב"ה ר"ה סי' תקמ"ב שכתב וז"ל: "ובירושלמי דמגילה גרסינן עשרת בני המן נמי צריך לאמרן בנשימה אחת. ולא למימר דווקא בדיעבד יצא, אלא הכי פירושא אם הם בנפיחה אחת יצא, ואם לאו אין כאן מצוה מן המובחר, וכן בתקיעה וכן בעשרת בני המן". והיינו דלא זו בלבד דהוא שאינו דין מעכב אלא אפילו דין לכתחילה אינו, ולא הוי אלא רק דקדוק מצווה בעלמא, וצ"ע דנמצאו דבריו סתרי אהדדי)].

מפי השמועה

משלוח מנות בעילום שם

בחת"ס (שו"ת או"ח סי' קצ"ו) הביא ב' טעמים לתקנת משלוח מנות, האחד הוא טעם התורה"ד כדי שיהיה לכל אחד צרכי סעודה שיוכל לקיימה כדינה, והשני הוא מש"כ המנות הלוי כדי להרבות אחוה וריעות.

ונראה כי לפי שני הטעמים האמורים השולח לחבירו משלוח מנות בעילום שמו באופן שאין המקבל יודע ממני קיבל יצא, לא מיבעי לטעם הראשון דליכא שום נפקותא מי היה הנותן, כיון שהעיקר שיהיה לו צרכי סעודה והרי יש לו, אלא אפילו לטעם השני דהוא כדי

להרבות אחוה וריעות יצא, אף שהיה מקום לדון דכיון שאינו יודע מי הנותן לו לא נתרבה ריעות ע"י זה, כי אין המקבל יודע להשיב האחוה אל הנותן, דמכל-מקום כך דרכם של בני אדם אשר בהיותם שרויים בשמחה מחלקים ונותנים משלהם לכל אחד אף למי שאינם מכירים ואינו חבירם.

[והיינו דענין הרביית האחוה וריעות לא נועד להתקיים אלא מצד הנותן, שהוא פותח את סגור ליבו ומעניק משלו לאחיו היהודים, ומרבה שמחה למקבלי המנות, וזהו האחוה וריעות שהוסרו המחיצות בין האדם לאדם ואך שפע אחוה ואהבה יתפשטו על כלל האומה (ועל זה באה ראייתו של רבינו שלא שמענו שאינו יוצא במשלוח מנות למי שאינו מכירו, ואע"פ שלא יכירו גם לאחר הנתינה ולא ישיב לו ריעות על שליחתו), וגם בעל החו"ב זללה"ה כתב (במכתב) שהשלוח מנות ומסוה (מסכה) על פניו יצא, אף שאין המקבל יודע מי אוהבו ששלח לו, אבל היה עימו טעם אחר, והוא שמחמת אי הידיעה יהיה המקבל חבר ורע של כמה וכמה שהוא מסתפק שמא שלחו לו].

ביהמ"ד חזו"א

בדיני סמוך לכרך

(סיכום מתוך 'מטו משמיה')

(א) נראה דאין דין סמוך דוקא בעיר, אלא אף יחיד הדר או הנמצא סמוך לכרך נמי נידון ככרך.

(ב) מה שכתב החזו"א (סי' קנ"ג ס"ק א') דעיר המתחלת בתוך מיל לכרך גוררת את כולה לידון ככרך דאין מחלקים עיר לשתיים, הכא נמי רשות היחיד המתחלת בתוך מיל לכרך אין מחלקים אותה לשתיים וכולה נידונית ככרך.

(ג) לפי זה, עיר הרחוקה מן הכרך יותר ממיל ומתחברת עימו על-ידי עירוב כשר שמתחיל בתוך מיל לכרך, נידונית כהכרך וקוראה עימו [אך הדבר רחוק, כפי הידוע שבכל עירוב יש כמה עיקולי ופישורי, מכל-מקום איכא נפקא-מינה להחמיר לקרות גם-כן בט"ו כל שלא נתברר בעליל שהעירוב פסול].

(ד) עיר הסמוכה לכרך ונידונית כמותו, ומתחלת בה רשות היחיד ונמשכת ויוצאת חוצה לה, ואין הרשות היחיד מתחלת אלא חוץ למיל מן הכרך, אע"פ שכאמור אין מחלקים מקום אחד לשתי דינים, מכל-מקום הכא אין נידון ככרך אלא חלקה שבתוך העיר ולא מה

שנמשכת ויוצאת חוץ לעיר, דאין סמוך עושה סמוך כמבואר בחזו"א בסוף סי' קנ"א ובסי' קנ"ג ס"ק ב'.

(ה) עיר שמתחלת בתוך ריבוע הכרך, אע"פ שמתחלת חוץ לאלפיים מן הכרך, נידונית כהכרך בכל-שכן ממיל הסמוך, שתוך הריבוע חשוב כבתוך הכרך.

(ו) ריבוע הכרך שנתהווה בצירוף עם בתים שתוספו חוץ לחומה, או על-ידי עיר שהתחילה בריבועו ומתחברת עימו (יעוין מה שדן בזה בחזו"א סי' ק"י ס"ק ט"ז) ונוצר ריבוע גדול הבא מכוח שתיים, העומד באותו הריבוע או עיר המתחלת בו נידונים כהכרך.

(ז) כרך העשוי כקשת, דקיימא לן דרואין אותה כאילו מלאה בתים וחצירות, אדם העומד בחללה או עיר המתחלת בתוכה נידונים כהכרך וכל-שכן מריבוע, דהיא נחשבת כבתוך הכרך ממש.

(ח) נתוספו בתים על הכרך שנידונים כמותו או עיר המתחלת בתוך מיל, ובפחות משבעים אמה מהם מתחלת עיר שהיא עצמה רחוקה מיל מהחומה נידונית כהכרך, ולא אמרינן דאין סמוך עושה סמוך (כאמור לעיל אות ד') כיון שנידונים כעיר אחת, אבל אם מתחברת עמם בפחות מקמ"א אמה, אף דגבי שבת נידונים כעיר אחת מכל-מקום לענין מגילה יש להסתפק עם נידונית כהכרך, כיון דהשבעים האמה השניים הם באים מכוח העיר ושמא אין הטפלה לכרך אלא על ידו, ואולי נסתפק בזה גם החזו"א בסוף סי' קנ"א שכתב ע' אמה או קמ"א.

(ט) והכא נמי יש להסתפק לגבי כרך או ריבועו שפוגש ריבוע של עיר אם העיר נידונית כהכרך כיון שהריבוע העיר בא מכוחה ולא מכוח הכרך [מלבד מה שדן בזה החזו"א לגבי שבת בסי' ק"י ס"ק ט"ז].

(י) החזו"א החמיר בב"ב לקרות גם בט"ו שמא יפו היתה מוקפת חומה וב"ב בזמנו היתה מחוברת ברצף בתים ליפו, ואף אם כהיום הזה אין ב"ב מתחבר ליפו בתוך קמ"א אמה, מ"מ מן הטעם האמור לעיל אות ט' כיון שריבועי הערים נפגשים עדיין ב"ב היא בכלל ספקה של יפו [ויתר על כן, יתכן שרצף בתים מב"ב מתחילת מתוך קשת בתים הרצופים עם יפו, וא"כ הרי דינה בודאות כדין יפו כאמור לעיל אות ז'].

(יא) לפי מה שכתב החזו"א (סי' קנ"ג ס"ק ג') דאע"פ שלענין שבת מרבעין את העיר ואח"כ מודדין את התחום, מכל מקום לענין מגילה מודדין אלפיים מחומת

הכרך ולא מריבועו, דהריבוע עצמו סמוך (כמו בתים שנתווספו על הכרך) ואין סמוך עושה סמוך, א"כ הכא

נמי לא ימדדו מיל משבעים אמה מהכרך אע"פ שהיקל בזה הרמ"א (סי' שצ"ח סעי' ה') לענין תחום שבת.

דסיסי אורה

• זכר למחצית השקל •

זמן ואופן נתינתו

זכר למחצית השקל היה נותן בין שחרית למגילה כהמג"א שכך עשה החזו"א (אמנם אמר דשמא לא נזדמן לחזו"א עני בתענית באותה שנה). והיה נותן ג' חצאי ש"ח כנגד כל אחד מהזכרים עד נישואיהם ומזכה ע"י אחר לאותו עני שאוסף לו הגבאי.

כשאין חצי המטבע הנהוג שווה פרוטה

נתבאר ברמ"א סי' תרצ"ד ס"א דא"א לצאת ידי חובת המנהג לזכר מחצית השקל אלא רק במטבע הנהוג באותו המקום ובאותו הזמן, ובשנה אחת כשהיו מטבעות מחצית השקל הנהוגים במקומינו שווים פחות פרוטה, לא מצא רבינו פתרון אחר לקיום המנהג ואמר שפטורים מליתן מחצית השקל [א.ה. היינו משום דלא חשיב נתינה לצדקה בדבר שאינו שווה פרוטה, ואף שהמנהג ליתן שלושה חצאים ושלושתם יחד בודאי היו שווים פרוטה, כיון שגדר המנהג הוא המחצית עצמה אלא שלזכר ג' פעמים תרומה הכתובים בפרשה נותנים ג', אבל אם המחצית לכשעצמה אינה חשובה נתינה, א"כ אבד כל תואר הזכרון למחצית השקל מן הנתינה, ושוב אין טעם לקיים המנהג בזה].

• מקרא מגילה •

אופן עיבוד הקלף לשמה

בשו"ע סי' תרצ"א ס"א הביא די"א דהעור שלה צריך עיבוד לשמה, וכתב במשנ"ב שם סק"ז דכן פסק ר"מ מינץ, ויעוין בשעה"צ שם דאף דבדיעבד יש להתיר ואם אין לו מגילה אחרת אלא היא לכתחילה יקרא בה, מ"מ טוב שלא לברך עליה.

וכתב הגרעק"א בתשובה (סי' ב') לענין קלף של ס"ת שנתעבד לשמה ע"י ברירה, דהיינו שהתנו בשעת עיבודם שיהא לשמה מה שיבחרו אחרי כן לס"ת, דלא חשיב לשמה דאנן קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, אלא

יש לעבדו עם תנאי שיוכלו לשנותו ולכתוב עליו אח"כ דברי חול.

ועל כן היה מקפיד מאוד במגילה שהיא מדברי קבלה (וחמיר מדרבנן והוי כדאורייתא דקיי"ל דאין ברירה) שיהא הקלף מעובד עם תנאי ולא עם ברירה, והיה נושא ונותן בענין קריאה של לילה שאפשר שהוא רק מדרבנן (יעו"י בשע"ת ריש סי' תרפ"ז בשם הנו"ב) וא"כ איכא ברירה, ולמעשה הקפיד גם בלילה שלא לקרוא ממגילה שהקלף נתעבד עם ברירה (אולי רק לכתחילה), והקפיד בכל זה גם בשושן פורים בבני ברק שהיא בספק.

גדר השמיעה

היה קורא מתוך מגילה כשרה ביחד עם הבעל קורא, והקפיד להשמיע לאזניו את כל המגילה. וכמדומה שעשה כן מפני שחשש שאינו שומע את סופי המילות כהוגן, וכפי דרכם שהרבה פעמים הם נבלעים קצת בקריאת הבעל-קורא, שנראה שהיה סבור ששומע צריך לשמוע כל מה שאומר המשמיע, ומבלעדי זאת גרע אפילו ממני שאינו מדקדק כשאומר בעצמו, דכיון שאינו שומע כל אות עד סופה א"כ שמא נסתיימה באופן אחר, וחסר בעצם השמיעה.

חינוך הבנים בשמיעתה

היה מקפיד על הקטנים והקטנות אם שמעו כל תיבה במגילה ואם חסרו בשמיעתן קורא להם שוב ממקום שהפסידו עד שיצאו ידי חובה. וכשנשאל מאימתי חייב אדם לחנך את בנו לשמיעת המגילה, השיב שהוא רק מעת שהקטן מסוגל לכך לשמוע את כל המגילה מבלי להחסיר שום תיבה.

• איסור מלאכה •

תפירת בגד בפורים כדי ליתנו מתנה בפורים

הובא בשו"ע (סי' תרצ"ו ס"א) דבמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים אין עושין, וכתב עליו הרמ"א דהאידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות, ובביאור הלכה שם הביא דלהפמ"ג אף במקום שלא נהגו לעשות

מלאכה מ"מ כל הלילה עד הנץ החמה מותר, ולחת"ס יש להחמיר בעשיית מלאכה מהלילה.

ומבואר בשו"ע וברמ"א שם דמלאכה של שמחה או לצורך הפורים אפילו מלאכות גמורת מותר לעשות, [ויעוין בט"ז דאף פרקמטיא או כתיבת אגרת שאלת שלום מותר כיון ששמחה היא לו, ויעוין עוד בתרוה"ד סי' קי"ב (שהוא מקורו של הרמ"א) שהתיר לעשות מלאכה בתפירות וציורים וכדומה לצורך שמחת פורים וראייתי מרבי שנטע נטיעה של שמחה בפורים].

ופעם אחת נשאל מאחת בנות משפחתו שהיה בחפצה לתפור בגד בפורים, כאשר מגמתה ליתנו במתנה בפורים (ויש לדון בו משום שמחת פורים), אם מותר לה לעשות כן, והכריע להקל שתתפרהו בלילה לבדו אבל ביום הפורים עצמו לא תעשה מלאכה [והיינו שהיקל שלא להחמיר כחת"ס הנ"ל].

ויש מטין משמו דשמא (והדבר צריך בירור) לא התיר כי אם עד עלות השחר [א.ה. אם נכונה השמועה, לכאורה קשה דהרי בביאור הלכה (הנזכר למעלה) לא מצאנו רק ב' שיטות, או דאף הלילה אסור או דעד הנץ מותר, ומנן לנו שיטה שלישית להתיר רק עד עלות השחר, והנראה לבאר דהנה במגילה ה' ב' איתא תני ר' יוסף שמחה ומשתה ויום טוב שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה, ומסיק שם דהספד ותענית קבילו עליהו מלאכה לא קבילו עליהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב ואלא הוי דברים המותרין ואחרים נהגו בהם איסור, ע"כ תוכן הסוגיא שם.

והנה אחר שנהגו בהם איסור בפשוטו היינו שקיבלו על עצמם תקנת מרדכי ואסתר שלא נתקבלה ע"י בני דורם (אבל אין לומר דקבעו גדרי איסור מלאכה כפי אופן תקנות חז"ל ושלא ע"פ תקנות מרדכי ואסתר, מלבד מה שהדבר משולל הגיון שינטשו תקנת מרדכי ואסתר אחר גוים ויתקנו תקנה חדשה מעצמם, גם מדברי הביאור"ל לכאו' מב' במפ' דהיינו דקיבלו תקנת מרדכי ואסתר, דהחת"ס דמייתי דפליג על הפמ"ג לא איירי כלל במנהג כהיום לאסור אלא אילו היו מקבלים את תקנת מרדכי ואסתר, ואם יתכן דהמנהג שונה מתקנת מרדכי ואסתר א"כ מנא ליה לביאור"ל דהחת"ס פליג על הפמ"ג).

וא"כ מה דיליף הפמ"ג (המובא בביאור"ל) דשרי עד הנץ מן המקומות שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח קודם חצות, וממש"כ המג"א (סי' תס"ח ס"ק ה') דכל הלילה עד הנץ מותר (וכמו שפי' בתוס' פסחים ב' ב' משום שהוא זמן כניסת פועלים למלאכה), היינו לגופא דתקנת מרדכי ואסתר, דכיון דיו"ט דידיהו היינו איסור מלאכה א"כ הוא כ"ש מערב פסח דלא יאסרו קודם הנץ.

והחת"ס (שו"ת סי' קצ"ה) קודם שהביא הוכחת הטורי אבן מן הירושלמי שאם היו מקבלים עליהם תקנת מרדכי ואסתר היה אסור אף בלילה, הוה פשיטא ליה דבעצם התקנה היה הלילה מותר במלאכה כמו דדרשי' מימי משתה ושמחה דסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ה"ג יו"ט שכתוב עמהם הוא אך היום ולא בלילה, ומדרשה זו דדין היו"ט הוא ביום היינו כבר מעה"ש, והפמ"ג דלא יליף מהתם היינו דלא דריש היו"ט יחד עם המשתה ושמחה מכח ההכרח דאין תקנ"ח לאסור מלאכה אלא בזמן עשיית מלאכה.

וא"כ נמצא דאף אם לא נסכים עם החת"ס דמלאכה אסורה בלילה עדיין ס"ל לחת"ס שיש לאסור מעה"ש, ויתכן דזוהי ג"כ כוונת רבינו שלא להקל ולעקור את דברי החת"ס לגמרי ולכן לא התיר אלא עד עה"ש].

• משלוח מנות ומתנות לאביונים •

שלא לאכול קודם קיום מצוות היום

אין אוכלים כל בני הבית עד ששמעו מגילה וקיימו משלוח מנות ומתנות לאביונים, ואף בשושן פורים בבני ברק.

הקנאת המתנות לאביונים והמשלוח מנות לבני ביתו

היה מקנה לאשתו ולכל בני ביתו ואף לקטנים ולקטנות מעות שיתנו למתנות לאביונים ומשלוח מנות, והיה עומד ומסביר להם עד שיבינו שהוא שלהם ויכולים לעשות בהם כרצונם ואינם מחויבים לעשות בהם בדוקא את המצווה, ודואג לזה מבעוד לילה, והקפיד כן גם בשושן פורים בבני ברק שהיא בספק [אמנם לא נודע אם סבירא ליה הכי לדינא שצריך להקנות, או שלא עשה כן אלא לרווחא דמילתא].

קופה אחת המתחלקת לשני אביונים

ה' מקפיד לחלק המתנות לאביונים לשתי אביונים בשתי קופות שונות, אף שסבר שמעיקר הדין יוצאים בקופה אחת המתחלקת לשתי אביונים. ואפי' אם לא יגיע שווה פרוטה לכל אביון יוצאים בזה, כדמוכח מסוגיא דמגבית פורים שהיו קונים עגלים ומחלקים, וכך נהגו במגבית פורים של קופת העיר ב"ב על פיו.

חשש ריבית במנהג הקופות בחלוקת המתנות לאביונים

מחמת הקושי בחילוק המעות המרובות הנאספות ביום הפורים עצמו, לכן יש מקופות הצדקה שנהגו להלוות לעניים קודם הפורים מעות בעבור התורמים, ואע"פ שיש מקום להעלות בזה חשש ריבית, שהרי נותנים הכסף בתנאי רק למטרה זו וממילא הכסף לא שווה כפי

שנותנים לעני שהרי אינו יכול להשתמש בכסף אלא לצורך הצדקה, מיהו הפוסקים לא הזכירו דין כזה.

• משיטה ושימחה •

הדלקת נרות

היה מנהגו להדליק נרות על שולחנו בסעודת הפורים, וכמו שכתב בשערי תשובה ריש סי' תרצ"ה "אני ראיתי חסידים ואנשי מעשה כשהיו יושבין בסעודה לאחר מנחה ה' מדליקין נרות לשמחה בהם".

קיום ה' בשומי' וה' עד דלא ידע'

מלבד מה שהיה מקפיד על חייב איניש לבשומי כפשוטו, גם היה סועד בעוד היום גדול ומברך ברכת המזון מבעוד יום ונכנס למיטתו, כדי לקיים דין 'עד דלא ידע' כדברי הרמ"א (סי' תרצ"ה) דישתה יותר מלימודו וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי, והיינו שצריך שתהא השינה באה מכוח אותה השתיה של יותר מלימודו וזה אינו אלא אחר שנתבשר האדם כדבעי בסעודת הפורים [א. ה. ולשתות ולישן קודם הסעודה לא אריך למיעבד הכי, כיון דהשתיה בעיקרה היא מענין המשתה ושמחה וזמנה בתוך הסעודה].

זהירות מספק ברכת הטוב והמטיב בב' יינות

מבואר בשו"ע (סי' קע"ה ס"ב) שמברכים על כל שינוי יין (ששתה שני מיני יינות) הטוב והמטיב ואפילו שהשני אינו משובח מן הראשון, אבל אם השני גרוע יותר מן הראשון אין מברכים עליו הטוב והמטיב, ואפילו אינו גרוע אלא מעט אין מברכים עליו כמש"כ המשנ"ב שם סק"ז.

ובפורים שמרבים בכמה מיני יינות הרבה פעמים קשה לעמוד בזה ואין משימין לב מי מהם יותר משובח [והיינו שאם היו בוחנים היו יודעים מי יותר גרוע או שהיה ספק בזה, אבל אם אף ע"י בחינה אין ידיעה אם

נגרע השני מן הראשון, הגם שיתכן שלפי האמת הוא גרוע, אעפ"כ מברכים עליו הטוב"מ כמב' בשו"ע שם],

וכן עוד כמה פרטי דינים הנצרכים בכדי לחייב ברכת הטוב והמטיב, וכמב' במשנ"ב שם (סקט"ז) שצריך שישתה אחר עימו מאותם השתי יינות, וכן שישתה בחבורה אחת ולא אחד בחדר זה ואחד בחדר זה, בתוך המולת הפורים אין הדבר מבורר כל כך מי שתה והיכן שתה.

וממילא כששותים יין שני בסעודת הפורים הרי נכנסים הרבה פעמים לספק ברכת הטוב והמטיב [ואין מועיל מה שהיו ב' היינות לפניו בעת שבירך בופה"ג, ומה שכתב הרמ"א שם דכשהיו לפניו שני היינות כשבירך בפה"ג אין מברכים הטוב"מ, הוא מחמת סיבה צדדית שצריך לברך בפה"ג על המשובח וממילא הפסיד ברכת הטוב"מ שאינו יכול לברך על הגרוע, וכמו שנתבאר במג"א (ס"ק ב') ובמשנ"ב (ס"ק ה') דאף אם היו לפניו ובירך על הגרוע תחילה מברך אח"כ על המשובח הטוב"מ, וא"כ הכא שהוא ספק מי מהם גרוע שמא בירך תחילה על הגרוע ולא נפטר מהטוב"מ (יעוי"ש במשנ"ב ס"ק י"ד)], ועל-כן היה נזהר שלא לשתות שתי סוגי יינות בפורים כדי שלא להכנס לספק ברכה.

• פורים המשולש •

יום ט"ז בפורים המשולש

כמדומה שהיה מספקא ליה בענין יום ט"ז בפורים המשולש אם יום א' הוא תשלום יום הפורים עצמו ואסור במספד ותענית לילה ויום או שהוא רק תשלומין דהסעודה, כדאמור מקור הדין בירושלמי דסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין, ושנה אחת הורה לאשתו בבני ברק לאמר למנצח, והיה נראה דעתו נוטה שאין אומרים תחנון ולבש בגדי חול.

נקודה אחת שהיתה בולטת אצלו שהיה עמל הרבה ללש וללבן הסברות שיהיו מחודדות ובהירות ולא כמו שלפעמים מסתפקים בהגדרות קצת מעורפלות ובלתי ברורות, ועל ידי זה גם הדינים העולים לו מן הסוגיא היו ברורים מאוד. וזכורני שהייתי אצלו בתקופה זו שלפני פורים ודברתי עמו בענייני סמוך ונראה לעיר מוקפת חומה, ופרש לפני שיטתו, ופתח ואמר "אומר אני..." והסביר באריכות שיטתו, ואח"כ המשיך בצורה ברורה "ועוד אומר אני...": ובאן המשיך ואמר "קומה שניה" שנבנית עפ"י הקומה הראשונה, והכל בצורה בהירה וברורה, וזה היה דרכו לעמול הרבה על בהירות וחדות הסברות, והיה מסביר וחוזר ומסביר עד שגם השומע היה מבין (הספדו של חכם עמו' ר"ד).

מנחת דבר

הערות ועיונים מחידושי רבנו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א
נלקטו מספר "מנחת חינוך" עם הערות "מנחת דבר" מרבנו שליט"א

במצות הריגת עמלק במה נהרג

מצות עשה להרוג שבעה עממין, יעוי' חינוך ריש מצוה תכ"ה. ומצוה זו הוי בסיף, יעוי' סנהדרין ס"ז א', נאמר להלן לא תחי' כל נשמה מה להלן בסיף וכו' ודו"ק. ויל"ע לענין מחיית עמלק, ועי' מוישסוף שמואל את אגג (שמואל א' פט"ו ל"ג), ודו"ק מדבריו לאגג, כאשר שיכלה נשים חרבך כן תשכל וכו'. מיהו ע"פ לאו דינא דחיוב מיתה דרוצח קאמר לי' לר"ש בסנהדרין ע"א ב' יעו"ש ודו"ק.

אי מהני ברירה בעיבוד מגילה

כתב השו"ע סי' תרצ"א ס"א דיש אומרים שמגילה צריכה עבוד לשמה. ועי' עבוד ע"י ברירה אי מקילינן בזה וכבעלמא במילי דרבנן [ועי' פ"ת יו"ד סי' ר"ח סק"ד לענין ספק לקולא בדברי קבלה מה דמייתי בזה מדברי הנודע ביהודה שכתב להוכיח מדברי הרמב"ן, וצ"ע בטורי אבן מגילה].

אם מגילה צריכה עיבוד לשמה

כתב השו"ע סי' תרצ"א סעי' א' דמגילה אין העור שלה צריך לעבד לשמה, וי"א שצריך עבוד לשמה. וכתב בבאור הגר"א שם דאף על גב דבס"ת קיימא לן דצריך עיבוד לשמה כמו שאמרו בגיטין נ"ד ב' סבירא להו דלא אמרו אלא בספר תורה וכן תפילין דאיקרי תורה כמ"ש בשבת כ"ח ב' וק"ח א' אבל שאר דברים כגון ספרים ומזוזות אף על גב דדינן כספר תורה לא ולמד ממ"ש במנחות מ"ב ב' תפילין יש כו' ספרים ומזוזות כו' ואין לנו מספרים אלא מגילה ועיין תוספות שם דבור המתחיל תפילין כו'. וי"ל עפ"ד מלחמות פ"ק דסוכה דס"ת בעי לשמה מקרא דכתבו לכם, ותפילין איקרי תורה, ומשא"כ אינך. ודו"ק לטעם רמב"ם בתשו'.

ועי' כתיבת מזוז' וכו' לשמה, דאי בעי, מ"ש עיבוד מטוי'. ואי לא בעי, מאי שיאטי' לענין הזמנה. - הרי פלוגתא דרשב"ג ורבנן, בגמ' לענין בתים, ובירושלמי לענין פרשיות מזוזות, מתבאר לדעת הגר"א דחדא ענינא אינהו ואה"נ בעו לשמה בכתיבה ועשי', מ"מ יחוד

לשמה איכא רק בתורה ותפילין, וע"כ לא בעי עיבוד הבתים, ולרשב"ג אה"נ בעי, ואכתי צ"ת. ועי' ח"י הגרי"ז ריש הל' מגילה ד"ה והנה, ולפי"ז דו"ק.

זמן קריאת המגילה

במגילה ב' א' איתא דמגילה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, וברא"ש הובאה גירסא הואיל ומסתכלין בה ע"ש. ולכאור' מאי נפ"מ לענין סכנה אימת קוראים, והא בלאו הכי צריכים לבוא לעיירות לשמוע מקרא מגילה. ועי' ריטב"א.

ועיין בתוספתא פ"א מ"ג, הואיל ומסתכלין בה לא יסתכלו אלא בזמנה [כן היא גירסת המלחמות ריש מכילתין], ולכאורה טעמא בעי אמאי וכו"ל.

והנה בתוספתא פ"ב מ"ב תניא, אר"י מעשה בר"י בן נוראי שקראה בצפורי בלילה, א"ל אין שעת הסכנה ראיה.

מבואר מדברי התוספתא דבשעת הסכנה דינה להקרא בלילה [ואע"ג דבלאו הכי צריך לקרותה בלילה, כ"כ במנח"ב שם שקראהו פעמיים ע"ש]. ועי' כה"ג סוכה י"ד ב' ובריטב"א שם.

והנה בר"ן בריש מכלתין כתב וז"ל, ומגילה דליליא אפשר דלא קרו לה בני כפרים דמגילה דיום עיקר כמו שאכתוב לפנינו בס"ד וכשם שהקלו על בני כפרים להקדימם כך הקילו עליהם שלא לקרות אלא מגילה של יום, ע"כ. [ועיי"ש עוד שיטה בזה].

ולפי"ז א"ש כיון דבשעת סכנה קוראין אותה ע"כ בלילה ובלילה לא שייך תקנת הקדמה של בני כפרים כמבואר בר"ן וא"כ אין מקום להקדמה והעמידו דינן כדין עירות שקוראין בי"ד וחיבים בני הכפרים להשתדל ולקרותה בלילה ככל אשר תמצא ידם וכמעשה אחיהם בני העירות שגם הם היו מסתכלין בקריאתה.

ובזה נתפרשה התוספתא פ"א "הואיל ומסתכלין בה" וא"א לקוראה ביום כרגיל וא"כ אין מקום לתועלת

הקדמה לבני הכפרים וצריך לקרותה בלילה בהחבא ובכנה א"כ "לא יסתכנו - בני הכפרים - אלא בזמנה", כעיקר דין קריאת המגילה.

נטילת שכר על לימוד הלכות מגילה

תורה שבע"פ אסור ללמד בשכר, וכל חידושי סופרים דהיינו מה שנתקן מדרבנן מותר ליטול שכר ללמוד. וא"כ מותר ללמוד מסכת ידים ומגילה ודמאי בשכר [ומיהו עירובין אית בה דיני דאורייתא ועי' לרמב"ם די"ב מילין מהתורה, ולענין מגילה יל"ע דהוה דברי קבלה, ודו"ק, ועו"ע דיני קדושת בית הכנסת שם אי הוה מהתורה], וכן מסכתות אחרות מותר ליטול שכר עבור לימוד דיני הדרבנן שם [מיהו ללמד אם דין זה הוה דרבנן או דאורייתא ל"ש] ועי' בכל זה.

חלוקת מעות מתנות לאביונים שנגבו כאחד

א) ב' בני אדם נתנו ב' מטבעות כל אחד, על מנת שיחלקם השליח לב' עניים למתנות לאביונים, ועירב השליח המטבעות, האם יוכל לתת ב' לעני זה וב' לעני זה, או"ד שמא נותן ב' דאחד לאחד, ולא יצא ידי"ח. ואין כאן נידון מבחינת דיני ממונות, שאין הלה מקפיד ונותן לו שיעשה כרצונו, אלא דיני מתנות לאביונים. [והנה אם יתן לד' אביונים בודאי דשפיר דמי, רק אין לפניו אלא ב' אביונים]. ב) והנה אם יפריש מטבע אחת ואח"כ עוד אחת, לא ניזיל בשני' בתר רוב ונימא דהיא מדחברו, דהו"ל קבוע [דלא מינכר, ועי']. כה"ג באותו ואת בנו דו"ק [בלא ענין דבר שיש לו מתירין], עי' מציצית שנחתכו ב' משמונה [וצ"ע בחי' חת"ס]. ג) אמנם י"ל דשפיר דמי עפ"י דהתה"ד בסי' שי"ד במי שהפקידו אצלו מטבעות ועירבן מדעת המפקידים ונאבדו כמה מהם ל"א בזה הממעה או כל דפריש, דע"י העירוב שם כולם על כל מטבע ומטבע, ומפסידים לפי חשבון. ד) והנה א"א לומר (דאומדנא דמקנין) זל"ז חלק במטבעות לפי חשבון דבשלמא הנפקד יכול לקנות מדין חצר אך המפקיד היאך יקנה והלא אין מטבע נעשית ולא נקנית בחליפין. ה) וע"כ דדין הוא דנעשים שותפין. וכ"מ בשו"ת רע"א כ"ג, וכתב דאם אחד מפקיר חלק מהחטים שיש לו, דהיינו החיטים חמץ המעורבים בחטים אחרות, הו"ל שותף עם ההפקר בחיטים, דו"ק אי ביטול לאו מתורת הפקר הוא. ו) והנה א"א לומר דיש לכל או"א חלק בשל חברו דל"ג מדין שותפין, ורק זכות שותפין הוא דאיכא. ז) ועכ"פ כיון דנעשין שותפין א"כ ממילא יוכל ליתן ב' מטבעות איזה שירצה לכל עני, ויהני לתרויהו. ח) מיהו לענין שליחות בנד"ד יל"ע אי שפיר

דמי. ט) והיינו ע"פ הגמ' נזיר י"ג ב' דא"א לעשות שליח לקדש א"א אחר גירושי', דכל מילתא וכו', וא"כ הכ"נ בנדר"ד. י) שהרי בשעה שמינהו לשליח ל"ה לו במטבעות אלו של חברו [אם נתנם לעני אחד] כל בעלות, ורק כשנתערכו חיילא בעלותו, וא"כ לא יוכל לעשות שליח בכה"ג, רק אם מינהו אח"כ. י"א) ועיקר הדברים צ"ע ממש"כ הפוסקים בדין חלה דיש לחלק בין שותפות גוי וישראל בקמח דיכול להפריש מיני' ובי' לנתערב קמח בקמח דתלי' בפלוגתא דבילה, ולכ' גם שם איתעביד לשותף. ומ"ש הא מהא.

בן כרך שהלך לעיר בי"ד אם נשאר בעיר בליל ט"ו, ודעתו ליכנס לכרכו קודם האיר המזרח, כתב החזו"א דנראה שחייב בט"ו, כיון שהוא בן כרך, ואם היה דעתו להשתקע בעיר עד אחר האיר המזרח נפטר מט"ו. ולכאו' הכוונה דחייב בט"ו רק בבואו לכרך [ולכך לא כתב שם לשון בלילה ויום וכהלשון בזה לעיל ולקמן בדבריו]. ועי' מש"כ החזו"א שם לעיל סק"ב ד"ה שם בן עיר, אבל בה"י בעיר ונתן דעתו לעבור מיבעי' לי' אי חייב בט"ו. ולכאו' הכ"נ בבואו לכרך.

יש לברר בענין בני הישיבות הדרים בכרכים המוקפים חומה ולומדים בישיבות בערי הפריזים, אם דינם כבן כרך בעיר או כבן עיר גם בשוכם לביתם בכרך בי"ד ובט"ו. [דרכם לפחות פעם בחודש לנסוע לביתם בכרך].

כתב הרא"ש מגילה פרק ב' סי' ד' וז"ל ואפי' למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה, פירוש לכתחילה צריכה שתהא כתובה כולה כו'. מתבאר מדברי הרא"ש דהדין לכתחילה שתהא כתובה כולה הוא דין במגילה ולא דין בקריאתה [דעל ידי כך הוה נקראת בעל פה]. וכדמוכח מהא דהשוה ענין זה להא דבעינן מתחילתה גם למ"ד דקורא מאיש יהודי. ונפ"מ למי שיש לו שתי מגילות שבכל אחת יש השמטה במקום אחר דלא יוכל לקרות לכתחילה בשניהם אף דהכל מתוך הכתב. אמנם יעוין בלשון קיצור פסקי הרא"ש ובטור, וצ"ב.

איתא במגילה ט"ז ב' גדול תלמוד תורה יותר מהצלח נפשות דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה ולבסוף בתר חמשה. אף כי נתחייב מרדכי בזה, דדמי למאן דקטע ידיו להצלת נפשות (את"ל דנתחייב בזה) דמ"מ גידומו לא יסור ממנו. הכי נמי אף כי נתחייב בזה, ורב שכרו עבור כן, מ"מ העדר המעלה דת"ת לא תתמלא בזה. [ואין כאן ענין לשכר ועונש אלא תוצאה בלבד].

משיעורי מוריניו הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות

בעניני פרשת זכור

נשים במחייית עמלק ובפרשת זכור

החינוך במצוה תר"ג כתב דמצות זכירת עמלק אינו לנשים כי לאנשים לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים, ובמנח"ח פקפק וכתב דנראה קצת דפוטר אותם מהלאו ג"כ וברמב"ם אינו מבואר זה וצריך ראי' לפטור נשים ממ"ע שאין הזמן גרמא ובפרט במקום לאו ג"כ, ומש"כ טעם המלחמה, הרי במלחמת מצוה יוצאת אפי' כלה מחופתה, ופקפק בעיקר טעם המלחמה ומסיק לחייב עיי"ש.

והנה החינוך לא מיירי על שמיעת פרשת זכור, וכתב שם והעובר ע"ז ולא זכר וקרא בפיו מעולם מה שעשה עמלק לישראל ביטל עשה זה עיי"ש, וי"ל דהמנח"ח נמי דקאי לחייב נשים הוא על מש"כ החינוך ולא זכר וקרא בפיו כו', שלא הזכיר לחייבם בקריאת פרשת זכור בעשרה ובס"ת, ודעתו שם דפרשת זכור בעשרה ובס"ת הוא רק מדרבנן עיי"ש.

ושאלתי למרן החזו"א זללה"ה על מנהג רעיייתי ע"ה שנתגדלה בירושלים והורגלה במנהג שם שהנשים הולכות לבית הכנסת לשמוע זכור, אם צריכה לשמוע, והשיב שאין הנשים צריכות לשמוע פרשת זכור, ע"כ. ואף שהרבה נשים נהגו לשמוע פרשת זכור אמנם לא הי' כך המנהג בחו"ל וזה עיקר, כך הי' מובן מדבריו ואכמ"ל במה שדחה את המנהג, [ומיהו אין ראי' מזה אם ליתנהו כלל במצוה ויכולות לא לקרוא אף פעם ענין עמלק וכמ"ש החינוך בביאור המצוה].

קריאת פרשת זכור ויבא עמלק במקום זכור

כתב המג"א בסימן תרפ"ה דיכול לצאת ידי חובת קריאת פרשת זכור במה שישמע הקריאה בפורים ויבוא עמלק דבזה נמי זוכר מעשה עמלק, וכתב שכן משמע במגילה י"ח, ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ז תמה על דבריו דהא כתיב בתורה זכור את אשר עשה לך עמלק והכוונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק וזה לא נזכר בפרשת זכור ויבוא עמלק.

ונראה ליישב דברי המג"א דהנה במגילה שם ממאי דהאי זכירה קריאה היא דילמא עיון בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה, ונראה דלמסקנא דזכרון הוא בפה, מתפרש כתוב זאת זכרון בספר שיכתוב פרשת זכור ויבא עמלק, והוא הדבר שצריך לקרותו בפה, והיינו זכרון בספר שצריך לקרותו בספר, אבל ממאי דסלקא דעתך דצריך רק עיונא בעלמא, לא שייך כאן ספר, ומתפרש שיכתוב הפרשה שיש בה מצות זכרון שהוא עיונא בעלמא, בספר, ואין שייך ענין ספר למצות הזכירה, אלא למצות הכתיבה, וזהו פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק בחומש דברים, אבל למסקנא משמע דסגי בקריאת פרשה זו דהיינו כתב זאת, למצות זכרון בספר, שהוא מצות זכירת עמלק, ואמנם פשוט דפרשת זכור שבחומש דברים היא ודאי ראוי' לצאת בה מצות זכור לכתחילה אבל בדיעבד יוצאים גם ביבוא עמלק, וזה נראה כונת המג"א דמשמע כאן דפרשה זו ג"כ יוצאין בה זכירת עמלק, ותימה על המ"ב שפקפק על דינו של המג"א ולא דן כלל במה שהמג"א כתב דכ"מ בגמרא.

הפטרות זכור – מחייית עמלק

ויזמול שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר וגו' ולא אבו הזורבים (שמואל א' ט"ו ט')
מה שהעירו איך חמל שאול על אגג, וכן שמואל לא הזכיר רק ומה קול הצאן וגו' ולא הזכיר את אגג, [ושאול השיב ואביא את אגג וגו' ועי' במה שכתב הגאון מלבי"ם ז"ל בפסוק כ' שתפשוהו חי להמיתו בארץ ישראל].

נראה שהכתוב הכתיב את החטא - שלא עשה הוא וכן העם כאשר נצטוו - בלשון ויחמל, מפני שהחטא נחשב כאילו חמלו וכעין ויעש שלמה הרע וגו' מפני שלא מיחה בנשיו וכן אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשרות וגו' שלא מיחה בנשיו, ועי' שבת נ"ו ב' וברש"י שם ד"ה מקיש ראשונים וכו' מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של יאשיהו, מה יאשיהו לא עשה בעור זה, ותלו בו מן השמים לשבח, הואיל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה, ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו, וכן תנן שבת נ"ד ב' פרתו של ראב"ע היתה יוצאה ובגמ' שם לא שלו היתה וכו' ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו.

קריאת המגילה במוקפין בפורים המשולש

בשנת תש"י חל פורים דפרזים ביום שישי ולמוקפין הי' פורים המשולש, ובאו כמה ת"ח מירושלים לפני פורים לשאול את מרן

החזו"א ז"ל על דיני פורים המשולש, אחד מהשאלות הי' על קריאת המגילה ביום שישי במוקפים אם דינה כקריאת המגילה שלא בזמנה, והרי קריאת המגילה שלא בזמנה צריכה עשרה, וממילא נ"מ לגבי הנשים אם יהיו צריכות לבוא לשמוע מגילה בעשרה (בעוד שבשאר שנים הרבה נשים רגילות לשמוע בביתם). - [אני הייתי אצל החזו"א באותו יום שבאו לשאול, ואחרי ששאלו והלכו ביקשני ללמוד לפניו בריש מסכת מגילה וכך עשיתי (ואכמ"ל), ואח"כ ישב בלילה עד מאוחר מאוד לעיין בדבר שאלותיהם בעיון העמוק כדרכו, ובבוקר כשבאתי לתפילת שחרית לותיקין ראיתי בנוכחותו אחרי התפילה מש"כ בזה בלילה] שיש להקל לנשים השומעות שלא בציבור, שאין הקריאה בעשרה מעכבת, וכ"ש כשיש עשרה עם הנשים, או אם כבר קראו אותה בציבור, ע"ש בעומק דבריו כמה צדדים להקל. [והוא מודפס כהיום בחזו"א או"ח סי' קנ"ה, והי' כתוב מד"ה ד' ב' (בסק"א) עד ד"ה בגליון (בסק"ב)].

בנוסח ברכה לנשים בקריאת המגילה

דעת הבה"ג (המובא בתוס מגילה ד' א' וערכין ג' א' ודלא כרש"י שם שחולק בזה) שהנשים אינן מוציאות את האנשים במקרא מגילה, וכן הרי"ף והרמב"ם לא חילקו בדבר וגם הר"ן כתב שאינו מחזור אלא שראוי לחוש לדבריו להחמיר והרא"ש הביא ב' הדיעות, ובשו"ע סי' תרפ"ט ס"ב הביא בשם י"א.

וכתב המרדכי בשם הראב"ה כהבה"ג, וכתב עוד דנראה לראב"ה דנשים מברכות על משמע מגילה ואפי' אי קרו לעצמן והרמ"א הביאו בשם י"א וכתב "לשמוע" מגילה (ובמ"ב בשם הח"א כתב לשמוע מקרא מגילה), והפ"ח מסיק דנקטינן כבה"ג אלא שמברכות על מקרא מגילה ותיקנו לשון כללי אף שחיובם שונה.

ובמשנ"ב סק"ח הביא מהרמ"א שמצדד דלא תקרא לעצמה כלל רק תשמע מהאנשים וסיים בשם הח"א דאם אין לה ממי לשמוע תקרא לעצמה ותברך לשמוע מקרא מגילה, והי"ה לפ"ז אם שומעת ממי שיצא נמי תברך כך, וזה שרי לכתחלה כי הרי דברי הרמ"א אינם מחמת ספק בלשון הברכה, שהרי דבריו מהמדרש, ובראב"ה הנ"ל מבואר דבכל ענין מברכת כך.

ובשלמא שלא תוציא אנשים שפיר מחמירין לחוש לדעת בה"ג, אבל לשנות נוסח הברכה כהאי נראה לכאורה דמעכב אצל אנשים שהוא שינוי גדול ממטבע שטבעו וזה גם אינו נכון שהרי צונו על הקריאה ונמצא שהוא הפסד הברכה וגם הוי ברכה לבטלה ואחרי שדברי בה"ג אינם עיקר ורוב הפוסקים חולקים עליו והוא דבר דתליא בגירסא ולגירסתנו שזו גי' רוב הפוסקים אין לחלק בין נשים לאנשים הדבר צ"ע וגם הרמ"א כתבה בלשון וי"א ולא סיים והכי נהוג, ואף אם אין דרך שתקרא לעצמה אבל ודאי איכא עכ"פ נשי שא"י לשמוע בציבור כזקנות וחולות וקוראין עבורם אחרי שכבר יצאו וכנהוג אצלנו, ואם קיבלנו בהחלט לנהוג כדעת ראב"ה הו"ל לקבוע ד"ז לעיקר ושכן נוהגים.

והנה אם היינו בטוחים בשמיעתם בציבור שיהא כדן ודאי הי' עדיף בכך, שישמעו הברכות מהש"ץ, ובלא"ה הרי עדיף קריאת הציבור, ועי' מ"ב ריש סימן תרפ"ט שפקפק ע"ז שאין שומעים טוב, ומיהו לא כל המקומות והזמנים והנשים שוים בזה ואם יודעת לומר התיבות שלא שמעתן הרי סו"ס יוצאת בזה, גם לפעמים אפשר להצטרף לחולה ולזקן ולשמוע הברכות מהם, איברא דמשמע מהרמ"א עכ"פ שאפשר לסמוך על ראב"ה, והח"א כתב לנהוג כן והמ"ב העתיקו כנ"ל, אבל לפי מה שנתבאר לכאורה היה עדיף שלא להכנס לספק ברכה דעל מקרא מגילה שזו דעת רוב הפוסקים, את"ל כמש"כ דהוא לעיכובא, וגם המרדכי לא כתב שהכי היה נהוג אלא שנראה כך לראב"ה, ומ"מ הרי הב"י לא הביאו והפ"ח חולק והרמ"א כתב בלשון וי"א, ולמעשה היה נראה דראוי לחפש עצה לצאת מספק זה דנוסח הברכה, [שו"ר במע"ר סימן רמ"ו שכתב דמברכין להן כמו לאנשים].

בטעמא דמשלוח מנות והנפקא מינא לדינא

עיקר הענין של משלוח מנות הוא חיבה וריעות אלא שצריך שיהא בהרחבת סעודות היום לכולם, שזהו ענין הפורים לשמוח ולהשתכר בסעודות יפות עם חברים, וכדכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח וגו', ואם הי' הענין רק לדאוג שיהא לכל אחד כדי סעודה מאי שנא פורים מכל שבתות וחגים, וגם הי' צריך לברר למי שחסר קצת לעזרו ולסעדו, והוא כענין צדקה לנצרכים.

ולפ"ז צ"ע במש"כ החת"ס בסימן קצ"ו לענין אם מחל על מנתו אם השולח יוצא בזה [שכתב הרמ"א סי' תרצ"ה ס"ד דשפיר דמי והפ"ח חולק והובא במ"ב סקכ"ד וכתב שגם החת"ס תמה ע"ז] דתליא בטעמי מצות משלוח מנות, דלהתרומת הדשן שהטעם הוא לסייע לצרכי סעודה ואפי' באית לי טובא כך תיקנו, א"כ כשם שאם יחסר לו, אין במחילתו כלום הי"ה אם אית לי לא ימחול שלא לבייש, ולטעם שלום וריעות נגד מה שאמר הצר מפוזר ומפורד כו', כמובא בספר מנות הלוי, י"ל דסגי במה ששלח והראה חיבתו ואע"פ שמוחל לו שפיר דמי.

ולהאמור לכו"ע הענין אהבה וריעות, ודין המחילה צריך הכרע אם הריני כאילו התקבלתי מועיל במצות משלוח מנות, ואין הדין תלוי במילוי החסרון של חברי, ולאידך גיסא אם הענין אהבה וריעות, ג"כ י"ל דלא מהני מחילה, דצריך משלוח מנות ממש ולא מהני בדאיכא מחילה, וכמ"ש הפרי"ח דזה מנין לו, גם יש לשאול למש"כ המנות הלוי דהטעם להרבות שלוי וריעות נגד מה שאמר הצר, דלפ"ז כתב החת"ס ד"ל דמהני מחילה כיון שהראה חיבתו, א"כ למה צריך דוקא מנות תיסגי בבגדים וכיו"ב, שהרי אין הטעם לסייע בצרכי סעודה, אלא ע"כ דגם לטעם שלוי וריעות צריך אמנם שיהא הדבר ע"י הרחבת הסעודות שזהו ענין הפורים וכמשנ"ת לעיל לדעת התרומת הדשן.

שלח משלוח מנות בעילום שם אם יצא

השולח מנות לחברו ואין המקבל יודע מי שלח לו, כתב בשו"ת כתב סופר לחלק לפי הני טעמי במשלוח מנות, וכתב שם דלפ"ר נראה דלהתרומת הדשן שהוא למלאות החסרון למי שאין לו מסתבר דיוצא, ויש בזה מצוה ביותר כעין מצות צדקה שעדיף כשאינו יודע ממי נטלה שלא לבייש, אבל לטעם חיבה ושלוי וריעות וכן משמע לשון איש לרעהו בודאי לא יצא דאין זה דרך חיבה וריעות ואינו מקרב לבבות, וכיון שהחזקנו דינו של הרמ"א דיוצא כשאין מקבלו, הרי דהענין חיבה וריעות א"כ אינו יוצא כשאינו יודע מי שלח לו ע"ש.

ולפמשינ"ת גם להתה"ד ענינו שלוי וריעות, והנה במתנות לאביונים ג"כ משמע שענינו חיבה וריעות וכמו משלוח מנות והכל ענין אחד, ויש לדון דליהוי כעין מצות צדקה דעדיף כשאינו יודע ממי נטלה (וכמו שהזכיר הכתב סופר אף על משלוח מנות, ואמנם במשלוח מנות שנהוג בכל ישראל מתוך אהבה וריעות אין סברא להעדיף כשאינו יודע מי שלחו, שאין כאן בושה), דמסתמא גם בפורים מתבייש האביון וכ"ש כשנותנים לו המתנה במעות ולא במנות, ואם נימא דבמתנות לאביונים יוצאים כשאנו יודע מי שלחו אף שחסר ענין חיבה וריעות בין השולח למקבל וכמ"ש הכת"ס, א"כ יש לומר דהכא נמי במשלוח מנות שהכל ענין אחד וכנ"ל.

והעירוני שבאמת הרי אנו נוהגים כן במתנות לאביונים שמוסרים המעות לגבאים וכיו"ב והם מוסרים לאביונים, ואין האביון יודע ממי קיבל, ואפשר שהענין דחיבה וריעות יש גם בכה"ג וכן במשלוח מנות מכיון שלכל ישראל מגיע מנות מחבריהם וכן לכל האביונים מגיע מעם ישראל מתנות, וכולם שמחים בהם, אם כי כרגיל אין הדבר כן, ועמא דבר שיודעים תמיד מי השולח ושולחים גם כרגיל בחזרה להמשלח, ואין הדבר בנמצא כלל שיביאו משלוח מנות אחורי הדלת כמתן בסתר, וצ"ע.

ואמנם אם אין יוצאים בלי להכיר ולדעת מי השולח נמצא דאחד שגר בין הגויים באיזה עיר או מדינה ואין לו למי לשלוח ונותן לשליח שגר במקום ישראל בעיר אחרת או מדינה אחרת ומבקשו שימסור לאיזה יהודי מנות ואין מכירין כלל אחד את השני ולפעמים אף אם ירצה לברר מי הוא לא יוכל, אין לו תקנה לצאת מצות משלוח מנות, ואם נימא דשפיר דמי גם בלי ידיעה, אמנם י"ל דמ"מ עדיף כשיודעים, וצ"ע.

בענין קריאת עשרת בני המן בנשימה אחת

עשרת בני המן צריך לאומרם בנשימה אחת כמבואר מגילה ט"ז ב' ובתוס' שם כתבו נראה דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא וכ"ה ברמ"א סימן תר"צ סט"ו, ויש לעי' בהפסיק ולא אמרם בנשימה אחת אם יחזור ויאמרם בנשימה אחת, ומיהו עכ"פ אם כבר גמר לקרות את המגילה אפשר דא"צ לחזור דהוי כדיעבד וכמו במגילה חסירה דג"כ כשרותה בדיעבד ומ"מ אם קרא בה יצא בדיעבד כבמ"ב סימן תרצ"א ס"ק י"ד ע"ש.

וכתב במהרי"ל וז"ל המהרי"ל מעשה במגנצא פעם אחת שהפסיק הקורא שלא הספיק לומר שמות הרשעים בנשימה אחת, והצריכוהו חכמי העיר לחזור לראש המגילה וזה היה טורח ציבור בחנם דהיה די לו לחמש מאות איש עכ"ל ולא נתבאר להדיא אם אחז עדיין שם או שכבר גמר את המגילה, ואם אחז שם הוא תימה שיצריכוהו חכמי העיר לחזור לראש המגילה ומאי שנא מכל טעות שפשוט שחוזר ומתקן מיד, וגם אם גמר את המגילה למה שלא יחזור למקום שטעה וכי גרע מק"ש, וכנראה כבר גמר את המגילה ועכ"פ משמע דמהרי"ל סבר דיש לו לחזור לחמש מאות איש, ואולי לשיטתם שרצו לתקן הדבר אבל לא שיהא חיוב, ולא מסתבר שיסבור מהרי"ל שהוא לעיכובא נגד התוס'.

ויש לדון מצד הידור אם שייך אחר שכבר יצא ידי המצוה, והנה במחבר ס"ד כתב ולכן אותן הפסוקים שקורין הקהל צריך החזן לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה, ע"י מ"ב דהיינו משום דלכתחלה צריך לקרותה כולה מתוך הכתב, ומ"מ שרי לקרותם מקודם שלא מתוך הכתב ולא אמרינן דנמצא שיצא אף שלא הי' מתוך הכתב, ומה יועיל לקרוא שוב מתוך הכתב, דעכ"פ כל זמן שלא גמר כל הקריאה שייך לתקן ולהדר שיהא מתוך הכתב, והרי אשכחן דחוזרין במילה בשבת על ציצין שאינן

מעכבין כל זמן שלא סילק ידו אף דהתם כבר יצא בדיעבד ידי מצות מילה, עיי' או"ח סימן של"א ס"ב ובמ"ב שם, ואם כי התם הוי כלתחלה וכולה חדא מילתא היא וכבמ"ב שם, משא"כ כאן שקלקל אלא שרוצה לתקן, י"ל דהכא שעדיין לא גמר את כל המצוה ואף בדיעבד אינו יוצא עד שיגמור, אף שהפסוק הזה כבר גמרו ויצא בו, שייך תיקון, אף שקלקל באמצע, ומצד אחד הכא עדיף, שהרי במילה כבר יצא בדיעבד, (אלא שהוא עדיין נמצא באמצע מעשה המילה, והכא גרע שמקלקל וכנ"ל), וידוע הנידון אם שייך הידור לבתר שקיים המצוה כגון שיקח אח"כ אתרוג יותר מהודר יעויין בבית הלוי ח"ב סימן מ"ז, ואולי יש לדון שאין אדם רוצה לצאת בע"פ, ואומרו רק כדי לאומרו עם כל הציבור, ויצא אח"כ מן הש"ץ, ויש לעי' אם באופן זה הוא לכתחלה ואין בזה משום חשש הפסק, ועכ"פ אם יש לו מגילה כשרה יש לדון שיאמר מתוך הכתב ויהי יוצא בזה, וא"כ טוב שגם ידע הטעמים כדי שיאמר בטעמים.

שוב העירו לענין פסוק אחרון שאומרים הקהל אם יאמרוהו בע"פ אם שייך לתקן שהרי התם כבר גמר המצוה אלא שרוצה לעשות הידור אחרי שכבר יצא, ולכאורה הוא כנידון הנ"ל דהבית הלוי, וצ"ב.

בדין נתינת מתנות לאביונים קודם הפורים

המג"א בריש סימן תרצ"ד כתב בשם בעל המאור שלא ליתן לעניים מתנות לאביונים קודם פורים דלמא אכלו להו קודם פורים, משמע דאי לאו האי טעמא אפשר לתת להם קודם, ואולי י"ל שהוא כנתינה על תנאי שיאכלוהו בפורים או שמקנה להם בפורים, והפמ"ג נתקשה שהרי צריך במשלוח מנות דוקא ביום י"ד או ביום ט"ו לכרכין וה"ה מתנות לאביונים דכתיב עם משלוח מנות ואף בליל י"ד לא יתן ונדחק לחלק דעני איכא סברא ליתן לו קודם כדי שיכין לפורים יעוי"ש.

והנה תו"ד הבעהמ"א הוא בשם ה"ר אפרים ז"ל ליישב דברי הרי"ף שפי' דבזה"ז הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה דר"ל מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וביאר שם דאף שאמרו ד' ב' דהואיל והכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעניניהם נשואות כו', אמנם בזה"ז שישראל מיוסרין בדקדוקי עניות אי יחבינן להו ב"א וב"ב ובי"ג אזלי ואכלי להו ביומא ההוא ושמחת פורים אינה נוהגת אלא בזמנה כדאמר שם (ריש דף ה') ויעוי"ש, ומשמע דכשקראו הכפרים בזמנם ליכא לחשש זה, משום דיאכלום בפורים, וסגי בזה לצאת ידי מתנות לאביונים, ואמנם איכא למימר דהיינו רק בכה"ג דהקדימו אז את הקריאה ועניניהם הרי נשואות למקרא מגילה, היו צריכים לתת דוקא ביום הקריאה וכמבואר בבעל המאור שם יעוי"ש, וכך היתה התקנה, אבל היום אולי לא שייך לתת להם קודם יום י"ד אפי' אם ימתינו לאוכלם עד י"ד, וא"כ א"צ לטעם דלמא אכלו להו קודם פורים, ודוחק לומר דהמג"א כתב כן לרווחא דמילתא דאף אם יהא אפשר מדינא לעשות כן מ"מ איכא חשש דשמא יאכלום מקודם ולכן א"א לתת להם מקודם.

ואולי ס"ל להמג"א דמאחר דאם ממתנינים ל"ד מתקיים בזה מתנות לאביונים [וכמ"ש לעיל דאולי הוא על תנאי או שמקנים להם אז] ה"י שרי גם כהיום מדינא לעשות כך אם לא משום דלמא אכלי להו, אלא דבזמן שהכפרים הקדימו היו מוכרחים לעשות כן מפני שעניניהם כו' וכפי המבואר בהמאור וכנ"ל, אבל דברי ה"ר אפרים ז"ל צ"ע שלא הוזכר בגמ' שצריכים להזהירם להמתין עד י"ד ולא להשתמש בהם מקודם, ואף שסיימו בברייתא דשמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, מ"מ לא נתבאר שצריכים העניים להשאיר את המעות של מתנות לאביונים עד אז, וצ"ע.

בהא דמבטלין ת"ת לשמחת פורים

איתא במגילה ז' ב' סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי"ח מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוי יתיב קמי' דר"כ נגה ולא אתו רבנן - אחר היום ולא באו התלמידים לביהמ"ד, רש"י, א"ל מ"ט לא אתו רבנן א"ל דילמא טרידי בסעודת פורים. **ובדרכי** משה ס"י תרצ"ה ג' כתב דש"מ דסעודת פורים דוחה ת"ת. וצ"ע מאי קאמר הרי כל מצוה שאדם חייב בה יש לו לעשותה וכן סעודת שבת ויו"ט מבטל ת"ת לקיימה.

ואפשר דהו"ל למהר ולצאת ידי חובה וללכת לביהמ"ד ולזה קאמר דמשמע התם דיכול להאריך, וכן כתוב בתוספת מעשה רב על הגר"א שהי' יושב כל היום כולו, והמקור לזה הוא משם דמוכח דמבטלין ת"ת לסעודת פורים יותר מכל מצוה ולכן התלמידים איחרו לביהמ"ד ולא באו כל היום כדפי' רש"י שם.

ועוד כתב בדרכי משה שם דכיון דדרשינן אורה זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה, וכ"ה ברמ"א שם טוב לעסוק מעט בתורה כו' וסמך לדבר ליהודים היתה אורה זו תורה, אבל בלאו האי ילפותא א"צ ללמוד בפורים.

חלוותא לאורייתא

בעניני פורים

מגאון אחד שליט"א
(ע"פ הבנת הכותב)

אם אפשר לצאת בנתינה אחת מתנות לאביונים
בערי הספיקות

לכאוי אפשר לצאת בעיירות ספק מוקפין בנתינה אחת למתנות לאביונים וכן למשלוח מנות, והיינו שיתן ביום י"ד על תנאי שאם פורים הוא בט"ו יזכה המקבל בכסף רק בט"ו.

ואמנם יש חילוק בין משלוח מנות למתנות לאביונים, שבמשלוח מנות צריך ראוי לסעודה ובכל אופן של תנאי לכאוי לא יוכל להשתמש עד מחר, ואין דנים אותו כתפיסה ברשות אלא כשומר שידו כיד בעלים ואינו מוחזק. ואת"ל שהמקבל הוא מוחזק הרי לא חידש לו נתינה למחר. אבל במתנות לאביונים י"ל שהוא מועיל, כי יש לו את הערך, (דהיינו שיוכל להשתמש כבר כעת עם הכסף, שיתננו לחנות בתורת ספק, שהוא שלו היום או למחר. ומ"מ יש במצב זה ערך מיד).

אם פרוז מוציא ספק בן כרך

הגאון ר"י בויאר שליט"א דן בדין ספק בן כרך שמברך בי"ד שהוא זמן קריאה לכל (שו"ע תרפ"ח ס"ד). אם פרוז מוציא אותו או שחיוב בן כרך הוא חיוב אחר ואין פרוז מוציא אותו. וכששאלתי לדעתו אמר שנראה שאינו מוציא. ונראה כדבריו שיש מקום להחמיר שחיוב בן כרך הוא חיוב אחר, וגם כשהוא קורא בי"ד היינו שהוא יוצא את דין ט"ו שלו בי"ד, ויתכן שאין הפרוז מוציא אותו.

ויש לבאר יותר, דין זה שבן עיר שעובר לכרך מתחייב במצוות היום שנית, שלא

מצינו כיוצא בו בשאר מועדים שינהג אדם פעמיים אותו יו"ט, מלמדנו שתיקנו למוקפין מועד לעצמו על מאורע אחר (ויתכן שכשהפרוז חוזר ומתחייב בט"ו הוא מברך כרך מוציא את הפרוז שהוא חיוב אחר. לכך מסתבר לומר שכשאמרו שבן כרך יוצא דיעבד בי"ד היינו שהוא יוצא את המועד והמאורע שלו בי"ד והוא חיוב אחר משל פרזים.

ויש ענין אחר קרוב לזה בפלג המנחה שבין י"ד לט"ו שבני כרכים יוצאים בקריאת הלילה מפלג ופרזים יוצאים את קריאת היום. והנה ודאי לא יצאו בני פרזים בקריאת בני מוקפין, כי חיוב היום חמור מן הלילה שהיום דברי קבלה ולילה דרבנן. אבל יל"ע אם יצאו המוקפין בקריאת בני הפרזים או שהוא חיוב אחר. ובדברי הירושלמי שמתחילת החודש ראוי לקריאה לכאוי יש נדון כעיי"ז אם פרוז ובן כרך מוציאים זה את זה. אבל יתכן ששם הוא דין אחר ואינו מתחלק לפי המקומות.

חיוב הריגת אנג מדין עמלק ומדין רוצח

כשהרג שמואל את אגג כתוב כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך, וישספ כו'. וצ"ב למה אמר לו כאשר שכלה כו' הרי נצטוו כעת להורגו מדין מחית עמלק.

ויש לבאר שמדין מחיית עמלק לא היתה משמעות להריגה בחרב שהמצוה היא למחות בכל אופן שהוא. אלא שבא לקיים בו עוד מצוה, להמיתו גם מצד היותו רוצח שהריגתו בחרב.

קיומית של דאורייתא אין דנים אותה בהלכות קדימה].

מתנות לאביונים לבן אותו חיוב שאינו נוהג פורים באותה שעה

בן י"ד אינו נותן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן ט"ו, והנותן מתנות לאביונים לבן י"ד אלא שכעת אינו י"ד אצלו וכגון בקו התאריך שאצלו עדיין לא יום י"ד אם יכול ליתן לו, לכאור' לא מהני. ויל"ד בנותן לבן י"ד כמוהו אלא שהמקבל קיבל כבר שבת אם שפיר דמי ליתן לו ולצאת ידי"ח, או דילמא כיון דכבר קיבל שבת הוי תרתי דסתרי דעשהו לילה ושוב אינו פורים אצלו.

משלוח מנות הראוי לאדם עשיר

הנותן משלוח מנות לעשיר כ' הביה"ל סי' תרצ"ה דהח"א הוכיח מהירושלמי דאם שולח לעשיר דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות וכן משמע בריטב"א לפי גירסא אחת שם בגמרא. ועי' בשמואל א' פט"ז ויקח ישי חמור לחם ונאד יין וגדי עזים אחד וישלח ביד דוד בנו אל שאול, וכתב הרלב"ג בתועליות התועלת העשרים ושנים דהוא להודיע שהשולח מנחה אל המלכים אין ראוי שיבזבז בה מאד מממונו למען תהיה מנחה ראויה אל המלך אבל יספיק שתהי' המנחה מאד ראויה ביחס אל הנותן ולזה ספר ענין זאת המנחה שהיתה קטנת השיעור ביחס אל המלך וכן תמצא ביעקב ששלח ביד בניו למצרים לאדני הארץ מנחה מעוטה אך היתה מהמשובחים שבמינים.

ברכה על קריאת מגילה על פה אם מהני להמשיך הקריאה מהכתב

בשו"ע או"ח סי' ק"מ סעי' ג' נחלקו במי שעלה לתורה והראו לו מקום מוטעה בס"ת ובירך, אם צריך לחזור ולברך על הפרשה הנקראת שלא בירך עליה. ולהלכה הכריע המשנ"ב שצריך לברך. ויש לעי' במי שבירך לקרוא במגילה בעל פה (או מהכתובה בדפוס)

ויש שדנו אם אכן המחוייב שני מיתות מקיימים בהריגתו ב' מצוות. שהרי כיוצא בזה במלקות מצינו שמלקין אותו שתי פעמים, היינו שהמחוייב שני עונשין אין מקיימים בו שניהם במעשה אחד. אלא שבמיתה אין אפשרות לקיים בו שניהם. ולכאוי הביאור שמתקים בו רק אחד מחיוביו. אכן נראה שאין הדבר כן, אלא מקיימים בו במיתה אחת את שני החיובים. ואם כבר נתחייב מיתה ויבואו עדים שעבר עוד עבירה שיש בה מיתה אם יש בה נ"מ כגון שהיא חמורה יותר יגמרו את דינו להוסיף לו את השניה (עי' תוס' סנהדרין דף פ"א א' ד"ה ונגמר לענין עדות שאי אתה יכול להזימה). ואף אם אינה חמורה אבל יש בה חילוק כגון שנתחייב סקילה על עבירה אחת ואחר כך חזר ועבר במגדף שדינו להתלות אחר הסקילה יגמרו שוב את דינו ובסקילתו מקיימים את שני החיובים והם שני מצוות. (ויתכן שכאן אין צריך לכל זה, שגם אם לא יתקיימו שני חיובי עונש במיתה אחת. מצות מחיית עמלק אינה עונש אלא מצוה לאבדם, ואפשר לקיימה עם העונש).

קדימת מצות מתנות לאביונים לשאר מצוות

אדם שעומדת לפניו מצות מתנות לאביונים כנגד מצוה אחרת. יל"ע אם דנים את מצות מתנות לאביונים בדין 'מצוי' (להקדימה למצוה אחרת) כיון שצדקה ניתנת כל השנה או היא מצוה אחרת. ולכאוי בלאו הכי בסתם מתנה לאביון הוא מקיים גם צדקה והיא ודאי מצויה. אבל השאלה היא במקום שאין כאן חיוב צדקה שכבר נתן לעני זה (או) שאינו צריך לחזור למצוא את העני. והוא מחזר אחריו לקיים מצות מתנות לאביונים, אם גם לה יש שם צדקה. ונראה שאין לזה דין קדימה ד"מצוי" כי אין מצות מתנות לאביונים בגדר מצות צדקה אלא היא מצוה אחרת מדרבנן ובגדרים אחרים. [ואף שיש בזה מצוה

שינוי משמעות הספר לא היה חילוק בין הלשונות בזה. (וע"ע בזה לפי דברי הגר"י ז' שנקראת ספר ונקראת איגרת, דא"ש שהמנוקדת כשרה).

מגילה בלשון הקודש ושאר לשונות

מגילה הכתובה בכל לשון, נתחדש בזה עוד מילתא להקל, שהוא שלא כסדרן. שאי אפשר לתרגם ללשון אחרת שיהיה ממש כסדרו מלבד לשון ארמית שהיא דומה בבנינה ללשון הקודש. אבל כשהכשירו מגילה הכתובה בכל לשון על כרחך הוא שלא כסדרן. ודוחק להעמיד דוקא בלשונות כעין ארמית שצורתן דומה ללשון הקודש. וכן קשה ברשב"ג שהכשיר ספר תורה בכתב ולשון יוני, הרי משתנה סדר הדברים. (ויש לעי' בכותב מגילה בלשון הקודש במילים אחרות אם היא כשרה דלא גרע מכל לשון, או שתפסל, ואולי אפילו אם לא ישנה את הסדר).

והנה כשאמרו בסוטה ל"ב א' ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא בכורים וחליצה ברכת כהנים וכו' לכאוי' נאמרו בזה שני הלכות, האחת שתיאמר בלשון הקודש והשניה שצריך לומר את המקרא הכתוב בתורה. שאם יאמר מילים אחרות בלשון הקודש או אפילו רק ישנה הסדר לא יצא. וק"ק מה נ"מ בכך שמצותם בלשון הקודש דוקא.

ויש דבר אחר שנאמר בו דין לשון הקודש גרידא, והוא שבועת הדיינים שאמרו בשבועות ל"ט א' אף היא בלשונה נאמרה ופי' בחידושי הר"י מיגאש שם דהיינו בלשון הקודש. ומצותה רק שתיאמר בלשון הקודש, ויכול באיזה מילים שירצה. וע"ש שיכול לומר את עיקר הדבר בכל לשון ולסיים בלשון הקודש שבועה שכל זה אמת. (ושאר הראשונים שם פירשו שכשרה בכל לשון).

והנה יש מילים רבות הנמצאות במשנה ואינם במקרא, וצריך לדעת אם יש להם דין לשון הקודש. ויש ללמוד דבר זה מפירוש המשנה להרמב"ם ריש תרומות שעמד על

ואחר כך נתנו לו מגילה כשרה אם צריך לחזור ולברך כיון שלא בירך על המגילה. או דילמא כיון שיוצא אדם אם קרא על פה את מקצתה יש לברכה מקום לחול והרי הוא כמי שנפסל הספר באמצע הקריאה שמביא ספר אחר ואינו מברך כיון שחלה הברכה על המקצת שקרא. אבל יש לחלק שכאן היתה דעתו לקרוא הכל על פה ואין זה מעשה מצוה (או אין משמעות למקצת על פה אלא כטפל לרובה שמתוך הכתב. וכיון שהיתה דעתו שלא יקרא בכתב כלל אין לברכה מקום).

ויש להזכיר שאף שהקילו במקצתה בעל פה לא הקילו בתחילת הספר כמבואר סי' תר"צ סעי' ג'. ועי' בביאור הלכה שם שצידד שאם אינו ענין שלם אינו מעכב. אבל כתב שלמעשה אין להקל.

פסול ספר המנוקד והכשרו במגילה

חכם אחד שאל למה מגילה מנוקדת כשרה, הרי מגילה נקראת ספר שיש לה דיני ספר תורה (מגילה יט.) וספר תורה המנוקד פסול. והנה הטעם שס"ת המנוקד פסול כתבו הפוסקים מפני שיש בתורה אם למסורת ואם למקרא וכשהוא מנוקד ביטלו את המשמעות של המסורת. ואולי מגילה לא ניתנה לידרש באופן זה לכך אין הדבר פוסל. אבל מצינו גם במגילה דרשה של מסורת ומקרא בביאור הגר"א על המגילה קיימו וקבלו שיש בהם שני דרשות בגמ' ופירש דכתי' חסר וקרי מלא ולמדו מזה שני דרשות. עכ"ד.

ונראה כי מה שהנקודות פוסלות בספר תורה, לא מפני שהן משנות את המשמעות. אלא שספר תורה צריך להיות ראוי להדרש. ויש לומר שמגילה אף שנקראת ספר, היינו לקריאה ולא לדרשה וזהו שנקראת איגרת. לכך אין הנקודות פוסלות בה. וסמך לדבר, שהרי ספר תורה שנכתב יונית כשר ואין בו דרשה של קרי וכתב. וצ"ל שנתחדשה בזה הלכה שכשלא נכתב בלשון הקודש אין צריך שיהיה ראוי לדרשה. אבל אם היה נחשב

השינוי בין לשון מקרא הרים ירים וכו' ללשון משנה תרם ויתרום. והשיב שהנכון בכל לשון הוא כפי שמדברים אנשי אותה הלשון וחכמי המשנה היו דוברי עברית במקומם ומהם נלמד שאפשר כך בלשון הקודש. וכונתו שלא חידשו מילים (גם לא צורות הטיה), ויש ללמוד מהמשנה את אמיתת לשון הקודש. (ואין כונתו שהאופן שמדברים את הלשון במקומה נחשבת ללשון האמיתית גם כשהיא משתנה ומתוספת).

וני"מ בענין זה לשבועה כדעת הר"י מיגאש, או למי שאינו מבין מילים אלו שבלשון קודש הוא מועיל ובשאר לשונות לא. והביאור הלכה חידש ששאר לשונות אינם מועילים במקום שאין מדברים כן. ולמד דבריו מהגמ' בקידושין שהאומר חרופתי ביהודה מקודשת ולא בשאר מקומות. ואמנם הריטב"א עירובין כ"ח ב' ביאר שלא היה מנהג לשון זה חשוב שלכך לא דיברו כן בשאר מקומות אף שהיה ראוי להם ע"ש שלפ"ז אין ראיה ללשון גמורה. ויש להעיר הלכה למעשה לפי דברי הביאור הלכה שאי אפשר להפריש תרו"מ באידיש במקומינו שרוב בני אדם אין יודעים אותה ולא תקרא לשון אפילו אפילו למבינים אותה.

הקרבנות מנחות בימי מרדכי ואסתר

מגילה דף ט"ז א' אתא המן כו' אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומצ"י דסולתא ומתכפר ליה. וקשה מה שאמרו לו בזמן שבהמ"ק קיים. הרי הי' ראוי להקריב גם בימים אלו כי להלכה קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא (ועי' תוס' זבחים נ"ט ב' שמנחות א"י"צ מזבח ועי' שיטמ"ק מנחות ה' ב', וצ"ל שבפועל לא הקריבו מחמת החורבן. ואמנם לפי"ד חז"ל (מגילה י"א א') שהיו הדברים אחר שניתנה רשות לבנות ולהקריב

הרי מפורש בעזרא שהקריבו בוקר וערב תמידין ומנחות והיינו או מפני שקדשה או שקידשו בקלעים כמ"ש במגילה ובשבועות ט"ז א', א"כ יכלו להקריב בה גם מנחת יחיד, שהרי לא היה זמן היתר במות וודאי מדין מקדש באו עליה.

מצות מחיית עמלק בעשאו טריפה

מי שעשאו לעמלקי טרפה יל"ד אם מקיים בזה מצות מחית עמלק, ומסתברא דלא קיים כיון שהוא עדיין קיים, ומה שמביאים רא"י מדברי רש"י בפסחים ס"ח א' בלישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחיבול, כמו תמחה את זכר עמלק, וא"כ מבואר דלנקוב את בני מעיו חשיב מיחוי ומחיית עמלק, אי"ז רא"י כלל דרש"י לא בא אלא לפרש שורש הלשון של מיחוי ולא לדמות הדבר כלל. - ואם הי' עמלקי טרפה והרגו בזה לכאוי קיים המצוה אף שבלא"ה כבר הי' מת לאחר זמן.

קיום מצות מחיית עמלק בגרמא

מצוות מחיית עמלק אף דבשבת א"א להרוג לעמלק ולקיים המצוה מ"מ לא חשיב משום כך מצות עשה שהזמן גרמא דנפטור נשים מחמת כן ממחיית עמלק, דהא לעולם אפשר להרוג בגרמא או כלאחר יד, וקיום מצוה [דמחיית עמלק] בגרמא מהני ולא חשיב מאידך איסור מדאורייתא, וכמבואר בתשו' ר"א טלעזר לענין שריפת עיר הנדחת דלר"ל דאשו משום ממונו הוי רק גרמא ואמאי לא נשרוף למזוזה דעיר הנדחת, וקיום מצוה איכא גם בגרמא דרק כשכתוב לשון עשי אמרינן בשבת ק"כ ב' דל"מ גרמא. - ואם מהני לעשותו לעמלקי טריפה אי חשיב מחיית עמלק, א"כ יכול בשבת לעשותו טרפה בלא איסור כגון נשברו צלעותיו, ומיהו לעולם יש בזה נצרר הדם, אלא דהוי דבר שאין מתכוין.

ק"ק זכרון יעקב יצ"ו

שיכון חזון אי"ש שיכון הפין חיים

הלכות מתנות לאביונים ומשלוח מנות

נתבקשתי לפרסם שוב מה שכתבתי בעבר, בתוספת הלכות משלוח מנות, מה שנלע"ד להלכה

א. שיעור מתנות לאביונים יש ספק (קצת) במ"ב, למעשה בוודאי אי"צ יותר ממחיר כביצה פת לכל עני, מ"מ מצוה להרבות במתנות לאביונים כפי הצורך של העני ולא להיות "יוצא".

ב. שיעור מינימום של "מנה" במשלוח מנות הוא לכאורה שדרך בנ"א באותו מקום לאכול בסעודה אחת, וכן אם שולח יותר ממה שדרך בנ"א לאכול, ז"א שאין דרכם לאכול כ"כ הרבה בסעודה אחת, ייחשב כשתי מנות. (וא"צ לחתוך לשניים!).

ג. במשלוח מנות אין כ"כ ענין להרבות, אין שום צורך לשלוח לכל מכריו וכן אין צריך כמויות גדולות ומצרכים יקרים ויוקרתיים, ובפרט בקהילה קטנה, שהדברים עלולים להתפשט ולקבל ממדים בלתי מסתברים יש למעט קצת, כדי שלא יהא מעמסה על מי שאינו יכול.

ד. אין צריך לזכות לא מתנות לאביונים ולא משלוח מנות לאשה ולסמוכים על שולחנו, אבל צריך להודיע להם שהוא יתן עבורם. (אין דין "שלכם"). אם זיכה להם לא יתן לגבאי (או ישלח מנות) מבלי להודיעם. [ואם הם קטנים, במתנות לאביונים אינם יכולים להרשות, על כן לא יזכה להם, ולא יתן להם לקנות, ואם נתן לא יתן לגבאי].

ה. מותר ליתן לגבאי מתנות לאביונים לפני פורים שהוא ימסור בפורים, וא"צ להתנות שיהא אצלו בתורת פקדון עד הפורים.

ו. אין יוצאים לא משלוח מנות ולא מתנות לאביונים ע"י מתן זכות לקנות בחנות, אלא א"כ קבל למעשה. לפיכך לא יוצאים בצ"ק אם לא שפדה את הצ"ק בפורים. אם נותן לגבאי צ"ק, יצא דהא הוא יתן לעני כסף, ולא צ"ק.

ז. לא יוצאים לא משלוח מנות ולא מתנות לאביונים ע"י זכייה ע"י אחר. (שמעתי רבים טועים בזה) גם לא מקיימים מצות מתנות לאביונים ע"י מחילת חוב (לא כמו שאר צדקה שמקיימים ע"י ז).

ח. בד"כ אין בעיות בחלוקת הקופה של מתנות לאביונים ע"י הגבאי כפי רצון הנותנים ולכן אינו צריך (הגבאי) לחלק את הכסף מראש לשתי קופות עבור שני עניים. מ"מ במקרים חריגים ייתכן שיתהוו בעיות, על כן מי שיש לו דרישות מיוחדות למי או לכמה עניים שרוצה שיימסרו מתנותיו, שיכתוב את דרישותיו על פתק, וכמה כסף נתן וימסור לגבאי.

ט. עיקר מתנות לאביונים ומשלוח מנות הוא לצורכי סעודת פורים בריות.

י. ויה"ר שיקויים בנו אפס כי לא יהי' בך אביון, ונזכה לראות בבני ירושלים בב"א ונשמח שמחה שלמה.

באעה"ח ח' אדר תשנ"ט י. פוזן